

Montessori inštitut

Zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok

PROGRAM VRTCA MONTESSORI

Ljubljana, september 2013

KAZALO

1. UVOD	4
2. VZGOJNI PRISTOP MONTESSORI.....	6
2.1 MARIJA MONTESSORI	6
2.2 METODA MARIJE MONTESSORI.....	7
2.2.1 Pripravljeno okolje	8
2.2.1.1. Značilnosti Montessori okolja	9
2.2.2 Vloga vzgojitelja	11
2.2.3 Razvoj otroka	13
2.2.3.1 Srkajoči um.....	13
2.2.3.2 Občutljiva obdobja	14
2.2.3.3 Razvojne značilnosti predšolskega otroka	15
2.2.4 Štiri ravni razvoja od rojstva otroka do odraslosti	16
2.3. DIDAKTIČNI PRINCIPI PEDAGOGIKE MONTESSORI	20
A. Gibanje in kognicija	21
B. Izbira	21
C. Interesi	21
Č. Izogibanje zunanjim nagradam.....	21
D. Učenje z vrstniki in ob njih	21
E. Učenje znotraj konteksta	22
F. Red v okolju in v umu	22
3. VRTEC MONTESSORI	23
3.1. VZGOJNI CILJI IN NAČELA	23
A. Svoboda in meje.....	23
B. Moralna vzgoja – stopnje poslušnosti in disciplina.....	23
C. Kozmični vidik – kozmična vzgoja.....	24
Č. Vzgoja za mir.....	25
3.2. PEDAGOŠKO-METODOLOŠKA URESNIČITEV	26
A. Svobodna izbira dela in kurikulum.....	26
B. Materiali za prosto delo	27
C. Heterogeni oddelki.....	27
Č. Individualno delo otrok.....	28
D. Skupinsko življenje.....	28
E. Vloga staršev.....	29
F. Področja samoevalvacije vrtca montessori	31
4. PODROČJA DELA V VRTCU MONTESSORI	32
4.1. VSAKDANJE ŽIVLJENJE.....	35
4.1.1. Starost od 1 – 3 leta:	35
4.1.2. Starost od 3 – 6 let:	36
4.2. ZAZNAVANJE	37
4.2.1. Starost od 1 – 3 leta:	38
4.2.2. Starost od 3 – 6 let:	39
4.3. JEZIK.....	40
4.3.1. Starost od 1 – 3 leta:	41
4.3.2. Starost od 3 – 6 let:	42
4.4. MATEMATIKA	45
4.4.1. Starost od 1 – 3 leta:	46
4.4.2. Starost od 3 – 6 let:	46
4.5. GIBANJE.....	48
4.5.1. Starost od 1 – 3 leta:	48
4.5.2. Starost od 3 – 6 let:	49
4.6. UMETNOST.....	51
4.6.1. Likovna umetnost	51
4.6.2. Glasbena umetnost.....	53
4.7. ZNANOST	55

4.7.1. Geografija.....	55
4.7.2. Zoologija.....	56
4.7.3. Botanika.....	56
4.7.4. Zgodovina.....	57
5. RAZŠIRITVENE DEJAVNOSTI	58
5.1. TUJI JEZIK.....	58
5.2. GIBANJE, ŠPORT, PLES, BALET	58
5.3. GLASBENA DEJAVNOST.....	58
5.4. ATRIJ.....	58
6. ZAKLJUČEK	59
8. LITERATURA.....	60
9. PRILOGE.....	62
9.1. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA	62
9.2. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE ZAZNAVANJA.....	63
9.3. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE JEZIKA.....	64
9.4. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE MATEMATIKE.....	65

1. UVOD

Otrokom želimo z vzgojnim pristopom montessori omogočiti čim boljše pogoje za njihov osebnostni razvoj, ob tem pa spoštovati njihovo dostojanstvo, svobodo in pravice (26. člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah).

Vzgojna metoda montessori temelji na opazovanjih in odkritjih dr. Marije Montessori. Po mnogih urah opazovanja otrok je zanje pripravila dejavnosti, ki so v pomoč razvoju vsakega posameznega otroka. Ugotovila je, da če so otroci v skrbno pripravljenem okolju, potem v njem delajo z vedno večjo zbranostjo in notranjim nadzorom (samokontrolo).

Razvojne pripomočke, ki jih imenujemo »materiali«, je oblikovala in se še danes oblikujejo tako, da pomagajo razumskemu razvoju, razvoju zbranosti, koordinacije, samostojnosti, socializacije, in občutka za red. Okolje otroku omogoča, da razvija občutek za druge na naraven in neprisiljen način.

Igralnica je razdeljena na štiri osnovna področja: matematiko, jezik, vsakdanje življenje in področje zaznavanja. Ob tem pa so enako pomembna in prepletena še področja: umetnost (likovna, glasbena), znanost (biologija, kemija, fizika, geografija, zgodovina) in gibalna vzgoja.

Pristop montessori je predvsem učenje za življenje. Otrok dela v ozračju spoštovanja, svobode in odgovornosti. pristop v polnosti vključuje samomotivacijo, samodisciplino, samospoznavanje - izjemno sposobnost otrok, da sami razvijajo svoje lastne zmožnosti, samostojnost, sistematičen pristop do reševanja težav, pridobivanja znanja in veščin ter omogoča veselje do učenja.

Vzgojni pristop montessori vsebuje dvoje: psihologijo in filozofijo otrokove rasti ter načela za usmerjanje tega razvoja. Temelji na otrokovih razvojnih potrebah po svobodi znotraj meja in po skrbno pripravljenem okolju. Pripravljenost okolje nudi otroku možnosti za stik z materiali in izkušnjami, s pomočjo katerih razvija svoj razum, kakor tudi telesne in duševne sposobnosti. Oblikovan je tako, da v polnosti uporablja samomotivacijo in enkratno sposobnost otrok, da razvijajo skrite zmožnosti. Otrok potrebuje odrasle, da mu postavijo v okolje možnosti, vendar mora otrok sam usmerjati odgovor na te možnosti.

Stališča vzgoje montessori so:

Otroke moramo spoštovati kot drugačne od odraslih in kot posameznike, ki se med seboj razlikujejo.

Otrok ima nenavadno občutljivost in duševne zmožnosti za učenje iz okolice, ki so drugačne od odraslega tako po kakovosti, kakor po kapaciteti.

Prvih šest let je najbolj pomembnih za razvoj. Nezavedno učenje se postopoma spreminja v zavedno.

Otrok ima globoko ljubezen in potrebo po smiselnem delu. Vendar otroci ne delajo tako kot odrasli zato, da bi delo zaključili ali zaradi dobička, marveč zaradi dejavnosti same. In ta dejavnost je tista, s katero doseže zanj najbolj pomemben cilj: razvoj samega sebe – svojih duhovnih, duševnih in telesnih zmožnosti.

Vzgojitelj dobro pozna otroka (ga opazuje), spoštuje stopnjo njegovega razvoja in je posrednik med pripravljenim okoljem in otrokom. Zato dela z njim predvsem individualno ali po potrebi v majhni skupini.

Otrok, ki živi znotraj okolja montessori, je bolje pripravljen za kasnejši razvoj intelektualnih zmožnosti. Otrok se je v pripravljenem okolju naučil sam delati. Tu mu je sobivanje z drugimi otroki v veselje. Marija Montessori je spoznala, da je samomotivacija otroka edini verodostojen impulz za učenje. Otroci sami v sebi so nagnjeni k učenju. Vzgojiteljica pripravi okolje, usmerja dejavnost, spodbuja otroke, vendar pa je otrok tisti, ki se uči, ki je s pomočjo dejavnosti same motiviran, da vztraja v določeni dejavnosti.

Če se je otrok v okolju montessori pripravljen učiti in vzgajati, je to zato, ker je pridobil »notranjo disciplino« - tako s pomočjo zunanjega kakor tudi notranjega reda. To je jedro vzgojne filozofije montessori. Vzorci koncentracije, vztrajnosti, vestnosti, temeljitosti, ki jih utemeljimo v zgodnjem otroštvu, pripomorejo k temu, da bo otrok samozavesten, sposoben učenec v kasnejših letih. Marija Montessori je uvedla otroke v veselje do učenja v zgodnjih letih in zagotovila okvir, v katerem gresta intelektualna in socialna disciplina z roko v roki.

Kateri so cilji vzgoje montessori?

- spodbujanje samodiscipline, samospoznavanja in samostojnosti
- spodbujanje navdušenja za učenje
- spodbujanje spoštovanja do sebe, soljudi in okolja
- je sistematičen pristop k reševanju težav in pridobivanju »akademiških« spretnosti.

Zadnji cilj vzgoje je mir v svetu: če imajo otroci dobro izkušnjo sobivanja z drugimi, če znajo sami kaj prispevati k srečnejšemu bivanju v skupnosti, potem bodo pripravljeni dati svoj pozitiven prispevek v svet – miru.

Program vrtca montessori je namenjen vsem otrokom v predšolskem obdobju. Eden izmed osnovnih principov vzgoje montessori pa je, da so razporejeni v starostno heterogene oddelke. Montessori program je primeren tudi za otroke s posebnimi potrebami. V tem primeru vrtec sodeluje s strokovnjaki iz primernih področij.

Program vrtca montessori je odprt za otroke iz družin različnih svetovnih nazorov, ki pa se pred vstopom otroka v vrtec strinjajo s Programom vrtca montessori.

Program se lahko izvaja tako celodnevno, kakor tudi poldnevno. Lahko pa je tudi ponujen otrokom, ki niso vključeni v vrtec, a bi si želeli popoldanskega dela v vrtcu montessori.

V Programu vrtca montessori najprej predstavimo programa in ozadje vzgojnega pristopa montessori (razumevanje otroka, pristop k vzgoji otroka). Za tem predstavimo, temeljne značilnosti programa. Sledi predstavitev dela otrok na različnih področjih.

2. VZGOJNI PRISTOP MONTESSORI

2.1 *Marija Montessori*

Marija Montessori se je rodila v Italiji, v Anconi leta 1870. Ko je bila stara 12 let, so se njeni starši preselili v Rim, da bi tam imela boljše pogoje odraščanja in šolanja. Spodbujali so jo, da postane učiteljica, saj je bila to takrat edina možnost kariere za žensko. Ona se je odločila drugače: za študij medicine.

Leta 1896 je postala prva ženska, ki je diplomirala na medicini na Univerzi v Rimu. V času, ko je delala na psihiatrični kliniki, je študirala dela Itarda in Seguina, da bi lažje pomagala tamkajšnjim otrokom. Zanje je izdelovala nove materiale in zapisovala svoja opazovanja. Ti dve leti je sama imenovala kot pravo »diplomo« svojega vzgojno – izobraževalnega dela. Čudila se je temu, da so se ti otroci lahko naučili marsikaj, kar se je prej zdelo nemogoče.

Dr. Montessorijeva se je vrnila na Univerzo v Rimu, da je študirala filozofijo, psihologijo in antropologijo. Prav tako je predavala na ženski fakulteti v Rimu, delala v klinikah in bolnišnicah Rima in sama nadaljevala z zasebnim delom.

Leta 1907 so jo prosili, da prevzame vodenje vrtca v stanovanjskem projektu v revnem delu Rima, v San Lorenzu. Montessorijeva je sprejela, ker je videla v tem možnost, da začne z delom z normalnimi otroki. Skrbeti je morala za 60 otrok v starosti med 3 in 7 leti, med tem ko so njihovi nepismeni starši delali. Malo pohištva v prostorih, namenjenih vrtcu, je bilo podobno kot za pisarno ali dom. Edini pripomoček za vzgojo in izobraževanje je bil zaznavni material, ki ga je Montessorijeva uporabljala za delo z duševno prizadetimi otroki.

Montessori pravi, da ni imela nobenega posebnega sistema poučevanja, ki bi ga želela v tem času preizkusiti. Želela je le primerjati reakcije teh normalnih otrok na njene posebne pripomočke s tistimi duševno prizadetimi. Uspelo ji je, da je ustvarila kolikor mogoče naravno okolje za otroke in se potem zanesla na lastna opazovanja tega, kar se je pojavljalo. Potem, ko je poučila učiteljico o uporabi senzoričnega materiala, je sama ostajala v ozadju in čakala na otroke, da so se ji sami razkrili.

Prišlo je do vznemirljivega razvoja otrok. Montessori namreč ni imela namena izpostavljati tako majhnih otrok nobeni dejavnosti, ki vsebuje pisanje in branje: matere so jo pričele prosti, da naj s tem začne. Končno je 4 in 5 letnim otrokom dala peščene črke, da so po njih drseli s prsti. Nekateri otroci so nato začeli povezovati glasove s črkami in poskušali črkovati in sestaviti besede. Kmalu so sami sebe naučili tudi pisati. Brali so besede, ki so jih napisali, vendar jih ni zanimalo, tisto, kar je napisal kdo drug. Nato so začeli brati z enakim navdušenjem kot so pisali. Brali so vse najrazličnejše besede v svoji okolici: table ulic, table na trgovinah... Niso pa kazali posebnega zanimanja za branje knjig dokler nekega dne ni eden izmed otrok pokazal drugim otrokom iztrgane strani iz knjige. Naznanil je, da je na tem listu »zgodba« in jo prebral drugim. Zdi se, da so takrat razumeli pomen knjig.

Nastala je prava eksplozija energije, s katero so začeli brati knjige, kakor so jo pred tem doživeli pri pisanju in branju besed. Proces je bil zanimiv zaradi treh stvari:

1. Spontanost in usmeritev te dejavnosti je od začetka pripadala otrokom.
2. običajen proces, da je branje pred pisanjem, je bil obrnjen.
3. otroci, ki so bili vključeni v proces branja in pisanja so bili stari le 4 ali 5 let.

Ko je Montessorijeva opazovala ta razvoj v otrocih, je čutila, da je prepoznala doslej neznana dejstva o vedenju otrok. Prav tako je vedela da mora, za splošno veljavnost takih možnosti razvoja, nadaljevati s študijem otrok v drugačnih pogojih. V tem duhu, je odprla še istega leta drug vrtec v San Lorenzu in tretjega v Milanu, četrtega pa v Rimu 1908, zadnjega za premožne starše. Leta 1909 je ves del italijanske Švice pričel uporabljati Montessorijino metodo v sirotišnicah in domovih za otroke.

O Montessorijinem delu se je hitro razvedelo povsod po svetu. Obiskovalci iz vsega sveta so prišli v Montessorijine vrtce, da bi se s svojimi očmi prepričali o resničnosti novic o teh »izrednih otrocih«. Montessori je začela življenje svetovnih popotovanj – z ustanavljanjem vrtcev in centrov za usposabljanje vzgojiteljic, s predavanji in pisanjem. Prvi obsežen zapis njenega dela je izšel v knjigi Montessori metoda, ki je izšla leta 1909.

Razen zaprtja šol v deželah, ki so jih okupirali nacistični in fašistični režimi, se je Montessorijina metoda krepila in napredovala povsod po svetu brez prekinitev. Večji del teh dejavnosti v tem času koordinira mednarodna organizacija: Association Montessori Internationale s sedežem v Amsterdamu.

Montessorijevo so leta 1922 imenovali za zvezno inšpektorico šol v Italiji. Vendar jo je fašistični režim vedno bolj izkoriščal in tako je leta 1931 začela v glavnem delati iz Barcelone in se nato stalno naselila na Nizozemskem. Njeno delo je bilo prekinjeno leta 1939, ko je šla v Indijo, da bi tam imela 6 mesečno usposabljanje za vzgojiteljice, vendar so jo kot italijansko državljanko internirali za čas druge svetovne vojne. V Indiji je ustanovila mnoge vrtce in šole, zato je Indija še danes dejavno središče Montessorijine metode. Montessorijeva je umrla na Nizozemskem leta 1952. V svojih zadnjih letih je prejela mnoge častne nazive in pohvale za svoje delo povsod po svetu.

2.2 Metoda Marije Montessori

Marija Montessori meni, da se otrok ne »uči«, ampak gradi svoje znanje in svojo osebnost ob izkušnjah in v odnosu s prostorom, stvarmi in z drugimi ljudmi. Otrok v družinskem, šolskem in družbenem okolju preizkuša in si pridobiva lastno neodvisnost z nenehno aktivnostjo, z neprestanim trudom, s koncentracijo in razvojem.

Tako se osvobaja manipulacije odraslih in sofisticiranja ograd, ki mu jih nevede postavljajo starši in učitelji, da bi ga predčasno »oblikovali« po lastnih vrednotah in modelih obnašanja. Otrok pa nasprotno, zaradi inteligence, ki jo ima v sebi, skuša zgraditi lastno osebnost na popolnoma avtonomen način tako, da upošteva svojo najglobljo individualnost in različnost. Njegova svoboda ne pomeni, da lahko počne, kar hoče ali da se lahko zabava s spontanimi in lahкими igrkami: to je svoboda, ki mu omogoča, da vedno znova gradi svoje znanje, izpopolnjuje svoje sposobnosti in spreminja lasten pogled na svet.¹

Marija Montessori pravi, da ni storila nič posebnega. Opazovala in proučevala je otroka. Kako jassen je njen pogled na razvoj otroka, lahko potrdi primer iz »hiše otrok«. Štiriletnemu otroku so postavili vprašanje: »Kdo te je naučil pisati?« Odgovor otroka je bil: »Naučil pisati? Nihče. Sam sem se naučil.«

¹ Pignatari, M. (1996): Montessori pedagogika, Glotta Nova, Ljubljana, 18-19.

Marija Montessori v svojih natančnih opazovanjih otrok prepozna, da otroci niso nujno glasni, razposajeni, neurejeni. Imajo določene kvalitete, ki se zelo razlikujejo od odraslih. Te drugačne kvalitete moramo opaziti, poznati, spoštovati in zanje skrbeti. Medtem ko je Sigmund Freud raziskoval nenormalno vedenje, ki ima korenine v zgodnjem otroštvu, se je Marija Montessori približala problemu otrokove psihe. Dobro moramo poznati potrebe otroka v vsaki starosti. Otrok mora zadovoljiti te potrebe s pomočjo dela v skrbno pripravljenem okolju, da bi tako zagotovili zdrav razvoj otroka, ki ga je ona imenovala normalizacija.²

Delo v hiši otrok – v vrtcu in v osnovni šoli temelji na spoštovanju svobode otrok, ki imajo neslutene in nepredvidljive zmožnosti. Spontana pozornost, ki raste v koncentracijo, vztrajnost, trud ter »izbruh« pisave in branja so manifestacije nepoznanega dela otroške duše. Ti pojavi niso posledica kake specifične vzgojne metode, ampak izvirajo iz bistroumnosti, ki je v vsakem od otrok. V knjigi Odkritje otroka Marija Montessori sama napiše, da metoda ni vidna. To, kar je vidno, je otrok. Ko se je otrokov duh osvobodil zaprek, deluje dalje po svoji naravni poti. Otroške lastnosti, ki se kažejo, pripadajo življenju kot barve ptic in vonj rož. Nikakor pa niso posledica vzgojne metode.³

2.2.1 Pripravljeno okolje

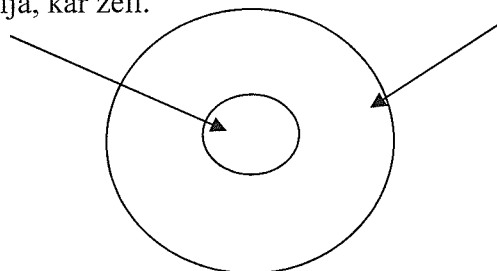
“Prva naloga vzgoje in izobraževanja je pripraviti okolje, ki bo omogočalo in pomagalo otroku razvijati darove, ki jih je dobil od narave.”⁴

Okolje tisto, iz katerega dobiva otrok potrebno hrano za svoj razvoj. Vsebovati mora to, kar otrok potrebuje, vse ovire za njegov razvoj pa moramo iz okolja odstraniti. Okolje je pomembno, a moramo si zapomniti 3 stvari:

- za Mario Montessori je bilo okolje drugotnega pomena glede na življenje samo (okolje lahko pomaga ali ovira, ne more pa nikoli ustvariti)
- otrokovo okolje mora z občutkom pripraviti odrasla oseba
- odrasel mora biti udeleženec v okolju, kjer otrok živi in raste.

OTROK je središče, na katerega ne moremo imeti neposrednega vpliva.
Otrok vzame iz okolja, kar želi.

OKOLJE: odrasli ga lahko nadzorujemo
mi ga pripravljamo za otroka

² Futurell, H., K. (1998): The Normalized Child, NAMTA, Cleveland, 1.

³ Montessori, M. (1967): The Discovery of the Child, Ballantine books, New York

⁴ Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clio press.

Okolje je sestavljeno iz treh delov:

a.) prostor

- naj bo dovolj velik, da omogoča svobodno in obsežno gibanje
- vključuje na prijeten in zanimiv zunanji prostor
- naj bo lep
- preprečimo nevarnosti

b.) pohištvo

- lepo in kolikor mogoče iz naravnih materialov
- primerne velikosti za višino otrok
- varno
- vsebuje naj odprte police, mizice, stole, tekočo vodo
- zunaj: zagotovimo: drevesa, pesek, vodo, igrala

c.) materiali v okolju

- naj bodo varni
- lepi in privlačni - tudi kolikor mogoče izdelani iz naravnih materialov
- vsak predmet mora služiti kot spodbuda v procesu razvoja otroka

2.2.1.1. Značilnosti Montessori okolja

» Montessori okolje za otroke mora imeti sledeče temeljne značilnosti:

- odrasle, ki so izobraženi v Montessori filozofiji, pedagogiki in metodologiji, primerni za otroke
- ustvarjeno sodelovanje z družino. Družina je integralni del posameznikovega celovitega razvoja
- heterogene skupine otroka (več različnih starosti: od rojstva do treh let in od treh do šestih let)
- raznolikost zanimivih stvari, ki so pripravljene za zadovoljitev potreb razvojnih stopenj in občutljivih obdobj otrok. Otroci jih lahko ogledujejo, raziskujejo in preizkušajo
- fleksibilno zaporedje rutin in dejavnosti, ki podkrepijo ritmične vzorce dejavnosti otrok – ne pa rigidnega dnevnega reda
- vzdušje, ki izraža brezpogojno ljubezen in sprejemanje.«

(Smernice je pripravilo AMS, »American Montessori Society«)

Značilnosti okolja lahko opišemo tudi z naslednjimi osnovnimi komponentami⁵:

1. Svoboda pomeni, da je otrok svoboden v gibanju v Montessori okolju, in da mu omogočimo kolikor mogoče velik prostor svobode, da sami oblikujejo svoje socialne odnose.

Samo v ozračju svobode se nam lahko otrok odpre. Prava svoboda je posledica razvoja – notranjega razvoja, ki otroka vodi v smeri samostojnosti, volje in discipline, vse to pa je bistveno za svobodo. Kako lahko otroku pomagamo pri tem razvoju?

- pomoč k samostojnosti: s pomočjo okolja in dejavnosti (otroku pomagamo le, če je to potrebno)
- pomoč pri razvoju njegove volje: spodbujamo ga, da usmerja svoja dejanja k izpeljavi do konca, in da doseže nekaj, kar si je sam izbral, da bo delal.
- Pomoč k razvoju discipline: otroku omogočimo priložnosti za konstruktivno delo

⁵ Lillard, P.P. (1988): Montessori, A modern aproach, Schocken Books, New York, 51 - 74

- Pomoč pri jasnem razumevanju dobrega in slabega: da bi mogli razlikovati med dobrim in slabim, mora odrasle postaviti odločno in jasno mejo med destruktivnim, asocialnim in konstruktivnim, dobrim.
- 2. Struktura in red: nihče ne sme prekinjati otrokovega dela ali se vmešavati v njegovo delo. Vzgojitelj ustvarja okolje, ki ni statično, vendar pa ima ves čas v mislih osnovni namen, ki ga ima za otroka struktura v okolju. Struktura in red ne služita rigidnim odraslim, ampak sta v pomoč otroku
- 3. Realnost in narava: otrok mora imeti priložnost, da internalizira meje narave in realnosti. To mu omogočimo s tem, če ga osvobodimo iluzij in fantazij (fizičnih in psihičnih). Temu služijo:
 - avtentične stvari: pomivalno korito, telefon...
 - realen svet: ne moremo vsi hkrati uporabljati istih stvari (naučimo se čakati na vrsto)
 - začetni stik z naravo: skrb za rože in živali...
 - predmeti: povečevalna stekla, mikroskopi, preprosti eksperimenti...
- 4. Lepota: in vzdušje, ki spodbuja k spontanemu in pozitivnemu odgovoru na življenje: prava lepota temelji na preprostosti, vendar pa mora biti vse lepo oblikovano, dobre kakovosti, skrbno in mikavno pripravljeno kot dobro načrtovana razstava.
- 5. Didaktični materiali: včasih jim dajemo preveč velik pomen. Če otrok v okolju ne čuti spoštovanja, ljubezni, svobode..., potem materiali ne morejo služiti svojemu namenu. Vsak določen material predstavimo otroku v pravem trenutku njegovega razvoja.

Montessori material določa najmanj pet kriterijev:

- Izolacija težavnosti: določena dimenzija, značilnost, problem ki naj bi ga otrok s pomočjo materiala odkril in razumel, mora biti izolirana: otroku pomaga razumeti le en vidik realnosti
- Stopnjevanje od preprostega k zapletenemu: v zunanji obliki in v uporabljanju
- Stopnjevanje od konkretnega k abstraktnemu: začetni materiali so zelo konkretna oblika neke ideje, ki pa postopoma postajajo bolj in bolj abstraktne prestave (simboli...)
- Učenje: materiali so oblikovani tako, da otroka posredno pripravljajo na tekaj, kar se bo enkrat v prihodnosti učil, poglobil

Samoizobraževanje in vzgoja: materiali so oblikovani tako, da se z njihovo pomočjo otroci lahko sami naučijo (tudi branja in pisanja...). Kontrola napake je zajeta v materialu samem: v začetnih materialih na mehanski način, ko pa se materiali stopnjujejo v kompleksnosti, postaja kontrola napake vse bolj otrok sam: sam odkrije lastno napako in poišče način za pravilno rešitev problema brez vzgojiteljeve pomoči.

- 6. Razvoj življenja v skupnosti: ker otroci, predvsem v mlajši starosti, delajo večino časa samostojno, se zdi na prvi pogled nenavadno, da kako otroci uspejo razviti socialni čut.

»Kako bodo razvili socialnost, če vsak otrok dela sam?« Na taka vprašanja je Maria Montessori odgovorila: ne mislimo, da otroci razvijejo socialni čut v okoljih, kjer so dejanja otrok določena od odraslih, kjer morajo vsi otroci hkrati na stranišče... Taka družba otrok je nasprotna podoba tega, kar odrasli imenujemo svobodno, prostovoljno sodelovanje, izmenjavo med posamezniki in deželami (čeprav vsak ohrani svojo istovetnost). Maria

Montessori je otrokom omogočila svobodo v socialnih odnosih, dejanja je omejila le, kadar so prišli v navzkriž s pravicami drugih.

Čeprav Maria Montessori ni poudarja dejavnosti za vso skupino, t.j., da naj bodo vsi otroci hkrati pozorni na isto stvar, je vseeno menila, da ima taka kolektiva vzgoja in izobraževanje svoje mesto kot priprava na življenje. »Kajti tudi v življenju se včasih zgodi, da moramo vsi sedeti v tišini, recimo ko gremo na koncert ali predavanje. In vemo, da celo za nas – odrasle, stane to precej odpovedovanja.« Zato je potem, ko so otroci dosegli individualno disciplino, pomagala otrokom dosegati skupno, kolektivno disciplino. Temu je namenjena vsakodnevna dejavnost na črti, predvsem »igra tišine« v različnih oblikah⁶

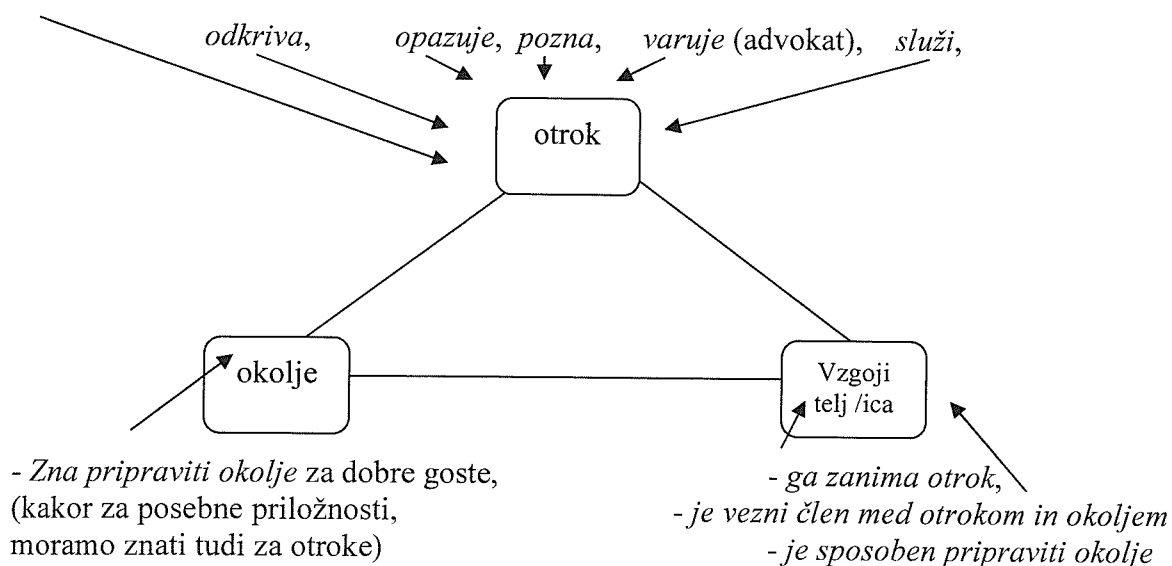
Okolje je tisti element vzgoje, ki otroku omogoča, da postane aktiven učenec, učitelj pa postane dinamičen vezni člen med otrokom in okoljem. Otrokovo okolje postane sredstvo za njegovo samovzgojo in samo-izgradnjo, saj mu pomaga, da osvoji svojo lastno samostojnost in se vključi v svobodno izbrane dejavnosti, ki pospešujejo njegov razvoj.

2.2.2 Vloga vzgojitelja

*“Opazovanje nam je pokazalo,
da se mora vzgojitelj bolj in bolj umikati v ozadje,
da bi lahko otroci bolj samostojno delali.
Naše delo je v tem, da prepričamo vzgojitelje,
kje je poseg nepotreben ali celo škodljiv;
to imenujemo “metoda ne – poseganja”⁷*

Vzgojitelj v Montessori programu je nekdo, ki

razume (razvoj otroka, sposobnosti razuma, sposobnosti izbire),

Ker ima otrok možnost, da svobodno izbere material in ga uporablja, kolikor časa hoče, da sam popravlja napake, je sprememba vzgojiteljeve vloge korenita. Montessori

⁶ Lillard, P.P. (1988): Montessori, A modern approach, Schocken Books, New York, 76

⁷ Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clío press.

metoda je filozofsko kakor tudi praktično drugačna od tradicionalne. Vzgojitelj ne posreduje znanja, ampak samo pripravlja okolje. Tako je postavljen na glavo tradicionalen koncept vzgoje, kjer je učitelj aktiven in prenaša vsebine.

Vzgojitelj v Montessori pedagogiki

- skrbno opazuje otroka (njegov razvoj, vedenje), da mu lahko pomaga, ga osvobaja zaprek, ki se pojavljajo pri njegovi aktivnosti, in hkrati avtoritarne prisotnosti odraslega. Svoja opazovanja skrbno zapisuje,
- je zgled otrokom in hkrati vir znanja
- je demonstrator
- omogoča odnos med otrokom in razporeditvijo v okolju, interakcijo med otrokom in materialom,
- podpira učne in vzgojne procese
- s svojo duševno, znanstveno in tehnično pripravljenostjo ima nalogo, da pomaga pri razvojnem projektu vsakega otroka in da spodbuja njegovo nagnjenost k neodvisnosti.

»Vemo, da je najtežji del dela z otroki v skupini omogočiti notranjemu učitelju, da usmerja otroka. Lahko je poudarjati svoj lasten načrt, dajati prevelik pomen matematiki ali jeziku, usmerjati v hitre rešitve, nadomestiti otrokovo voljo z našo voljo. Tako težko pa se je zdržati pretiranega usmerjanja otrok, opazovati brez presojanja, čakati na otroka, da se nam razkrije. Vendar pa vidimo vedno in vedno znova, če spoštujemo notranjega učitelja v otroku, potem se razvije otrokova osebnost, ki nas preseneča – ki gre preko tega, kar bi lahko mi predvideli, usmerjali ali napovedali.« (Dr. Sharon Dubble, Ph.D, Professor, Loyola College in Maryland)

Vse te naloge pa lahko vzgojitelj dobro opravlja le, če dobro pripravi samega sebe.⁸ Katere lastnosti potrebuje vzgojitelj v Montessori okolju? Predanost polnemu razvoju otroka – pomagati otroku, da se razcveti njegova osebnost. Neutrudno iskanje področij, ki določenega otroka zanimajo – v pripravljenosti, da ga navduši, vendar pa da tudi stopi nazaj in prevzame podporno vlogo, ko je otrok prevzel iniciativo. Vzgojitelj potrebuje potrpežljivost, pa tudi humor, široko paleto interesov, ki pomagajo vnašati nove vidike v delo in bogatijo življenje otrok.

Vzgojitelj na bo umirjen, brez hitenja, po sobi naj se premika diskretno in tiho. Odgovarja naj na potrebe posameznega otroka. Vzgojitelj naj ne bi nikdar kričal, se razjezil, se kregal ali celo udaril. Vzgojitelj na bo prijeten in vljuden, iskren, odprt, jasen in odločen – a brez jeze. Sposoben naj bo soočenja z neprimernim vedenjem otrok: z razumevanjem, pomočjo, ne pa z kaznijo. Vsem otrokom mora izkazovati spoštovanje, nikoli jih ne sme poniževati ali se jim posmehovati. Otroka mora poslušati in njegove pripombe vzeti resno, na vprašanja pa odgovoriti premišljeno in vljudno. Vzgojitelj si mora prizadevati za notranjo in zunanjo urejenost, saj je učitelj del okolja, s pomočjo katerega se razvija otrok.

Vzgojitelj je pomočnik spontano učečih se otrok, ki z njegovo pomočjo brez strahu oblikujejo svoj učni proces. Vzgojiteljevi najpomembnejši nalogi sta opazovanje in pripravljanje okolja. Pri tem pa se mora zavedati, da je tudi sam sestavni del tega okolja.

Vzgojitelj mora biti kot najboljčutljivejši radar, ki spremlja posameznika in celotno skupino, si sproti beleži opažanja in na svoja opažanja odgovarja z ustrezno pripravo okolja. Ko pri posamezniku ali skupini otrok prepozna interes oz. zanimanje za določeno področje, jih usmeri, predstavi ustrezne materiale, jih postavi pred določene izzive.

⁸ Montessori, M. (1967), *Absorbend mind*, New York, Buccaneer Books, 276 - 286

Oblikovanje dobro pripravljenega, urejenega in otrokovim aktivnostim prilagojenega okolja, kateremu bi otroke preprosto prepustili, ne zadošča. Vzgojitelj skrbi za spoštovanje dogovorjenih pravil, za spoštovanje reda, za mirno delo.

Vzgojitelj ves čas reflektira svoj odnos do otroka, do njegovih razvojnih zakonitosti in do lastne vloge v vzgojnem in izobraževalnem procesu ter jo vedno znova prilagaja dani situaciji in potrebam otrok.

2.2.3 Razvoj otroka

2.2.3.1 Srkajoči um

*Odkritje, da ima otrok um, ki je sposoben srkanja,
samo po sebi narekuje izobraževalno revolucijo.
Sedaj zlahka razumemo, zakaj je prvo obdobje človekovega razvoja,
v katerem se oblikuje njegov značaj, najpomembnejše.
V nobenem drugem obdobju otrok tako krvavo ne potrebuje inteligentne pomoči.
Vsaka ovira na poti njegovega ustvarjalnega dela bo zmanjšala možnosti,
da doseže popolnost. Zatorej moramo otroku pomagati.
Ne zato, ker ga imamo za šibko in neogljenko bitje,
ampak ker je obdarjen z veličastnimi ustvarjalnimi energijami,
ki so po svoji naravi tako zelo krhke, da potrebujejo ljubečo in inteligentno skrb.⁹*

Narava otrok se od narave odraslih zelo razlikuje. Medtem ko so odrasli že dosegli normo človeške vrste, so otroci v stalnem stanju preobrazbe. Sami ustvarjajo posameznika, kar bodo nekoč tudi postali. Okolje, v katerem odrasčajo in živijo, bo na otroka vplivalo tako gotovo kakor genetska narava. »Lahko bi rekli, da odrasli kopičimo znanje s pomočjo razuma, otrok pa pridobiva znanje neposredno v svoje duhovno življenje. Preprosto tako, da živi, se otrok nauči govoriti maternega jezika. V njem poteka neke vrste mentalna kemija. Za razliko od otroka pa smo odrasli sprejemniki. V nas pritekajo vtisi, ki jih shranjujemo v razumu, pri čemer ostajamo od njih ločeni, prav tako kot se vaza loči od vode v njej. Otrok pa doživlja preobrazbo. Vtisi ne samo da vstopajo v njegov um, tudi oblikujejo ga. V njem se utelesijo. Otrok ustvari svoje lastne 'mentalne mišice', pri čemer uporablja, kar najde v svoji okolici. Ta tip mentalitete smo poimenovali srkajoči um.«¹⁰

Marija Montessori je posebno zmožnost otroka, da sprejema vase na več ravneh hkrati (telesni, čustveni in duhovni) imenovala srkajoči um. Vase sprejema vse, kar vidi, sliši, čuti v okolici. Odrasli je sposoben ločevati svoja čustva in misli. Otrok pa ne more: ima bolj globalno naravo: vohajo in tipajo vse okoli sebe, so popolnoma prepleteni in uglašeni z okoljem. Učenje z delom je njim lastno. Morajo eksperimentirati. Srkajoč um je nezavedno duševno stanje, ki je kreativne ustvarjalne narave. To nezavedno duševno stanje ne dela prostovoljno, ampak glede na vodenje notranje občutljivosti, ki jo imenujemo občutljiva obdobja.

⁹ Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books.

¹⁰ Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books, 12.

2.2.3.2 Občutljiva obdobja

*»Recimo, da bi vam rekla: obstaja planet, kjer ni šol in učiteljev,
kjer ne poznajo študija, pa vendar prebivalci
- čeprav ne delajo nič drugega, kakor da živijo in hodijo okoli –
vedo vse stvari, v svoji glavi imajo vse, kar se je mogoče naučiti;
a ne bi rekli, da sanjarim?*

*No, ampak, ravno to, kar se zdi tako sanjavo, plod domišljije, je realnost.
To je otrokov način učenja.«¹¹*

Občutljiva obdobja so eno izmed ključnih genialnih odkritij, do katerih je prišla Maria Montessori pri svojih opazovanjih otrok. Občutljivo obdobje je strnjen čas v življenju otroka, ko je otrok posebej dojemljiv za določene dražljaje do te mere, da ostali stopijo v ozadje. Občutljivo obdobje opazimo, ko se pri otroku pojavi močan interes za določeno stvar. Otrok bi neko stvar ponavljal v nedogled - iz nam neočitnih razlogov. To traja tako dolgo, dokler se zaradi ponavljanja nenadoma ne pojavi, vzcveti neka nova pridobitev. Otrok občuti veselje in polnost življenja, ki je posledica močne želje, da bi bil čimbolj povezan s svetom. Sila, ki ga žene k dejavnosti je ljubezen do okolja. Ta ljubezen ni čustveno, marveč intelektualno in duhovno hrepenenje. Če otroka oviramo pri tem, da sledi svojim naravnim interesom določenega občutljivega obdobja, za zmeraj izgine priložnost za naravno osvajanje določene spretnosti. Razumevanje občutljivih obdobij nam razkrije sistem, ki mu sledi otrok pri pridobivanju znanja o svojem okolju in pri razvijanju svojih sposobnosti.

Značilnosti občutljivih obdobij¹² so:

- pojavi se v določenem obdobju življenja in se ne pojavi več nikoli kasneje
- Traja omejen čas, ne moremo z gotovostjo predvidevati, kdaj bo nastopil (zato ne moremo reči otroku, ki želi hoditi na dolge sprehode: bova šla naslednje poletje, ko zaključim s tem projektom v službi...)
- Občutljiva obdobja so značilna za vse otroke po svetu (navajanje na čistočo od 18-24 mesecev...)
- Določene sposobnosti otroka so zelo občutljive: otroci si jih bodo z večjo gotovostjo pridobili v tem obdobju (čut za red...)
- Otroci bodo v tem obdobju zelo zavzeto delali (učenje je popolno veselje, to je tisto, kar si najbolj želijo)

Kaj lahko storimo ob občutljivih obdobjih otrok?

- dopustiti otroku, da sledi določenim interesom,
- ga ne prekinjamo,
- pripravimo okolje (pripravimo, da ima material dostopen; ko pride čas za to, ga bo opazil in sam začel z uporabo),
- dajati samo potrebno pomoč, vsaka nepotrebna pomoč je ovira otrokovemu razvoju.

¹¹ Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books, 36.

¹² Lillard, P.P. (1998). Montessori – a modern approach. New York: Schocken books, 32-36.

Starost (v letih)	Občutljivost
Rojstvo –1,5	Gibanje
Rojstvo – 3	Vsrkajoč um (absorbent mind)
1,5 – 4	Izkušnje zaznavanja privlačijo jih majhni predmeti, detajli
1,5 – 3	Razvoj jezika
1,5 –3	Zapletene dejavnosti (recimo: nošenje težkih stvari) rast pozornosti
2 – 4	Izpopolnjevanje gibanja (fineze), Ukvarjanje z resnico in realnostjo
2 – 6	Zavedanje reda, časovnega zaporedja in razporeditve prostorov Glasba
2,5 – 6	Lepo vedenje (bonton) Izpopolnjevanje zaznavanja
3 – 6	Dovzetnost za vpliv odraslih
3,5 – 4,5	Pisanje Risanje ali delo z geometrijskimi oblikami
4 – 4,5	Čut za tip
4,5 – 5,5	Branje

Primer: Preden so otroci stari dve in pol leti, le imitirajo družbene navade. V starosti 3 – 6 let pa želijo vedeti, kako se morajo obnašati (ko so stari 13 let ne želijo več slišati!). Otroci vse ponavljajo, želijo biti taki kot starši, vzgojitelji.

Zavedanje, da obstajajo občutljiva obdobja, nam pomaga bolje razumeti notranje moči življenja, ki so kakor notranja ura, ki vodijo rast in razvoj živih bitij. Te zakone narave moramo prepoznati, spoštovati in jim pomagati: gre za temeljno potrebo. Naša naloga je pripraviti okolje, znotraj katerega lahko otrok spontano dela v skladu z občutljivim obdobjem.

2.2.3.3 Razvojne značilnosti predšolskega otroka

*“Ne iščite mojih nasvetov,
ne iščite v metodi rešitev vzgojnih težav,
ampak glejte otroka, sledite otroku.”¹³*

a) GIBANJE

V zgodnjem otroštvu je gibanje zelo pomembno. Da bi razvili zdravo telo in razum, imajo otroci veliko potrebo po gibanju, raziskovanju, uporabi telesa in po shranjevanju zaznavnih vtisov, ki jih bodo kasneje razvrščali.

Koordinacija celotnega telesa je tesno povezana z razvojem inteligence. Roke so dragocen instrument za pomoč temu razvoju. Otrok uporablja roke za dotik, za učenje, odkrivanje, raziskovanje in razumevanje sveta, v katerem živi. Ima sposobnost, da spreminja to, kar najde, da se igra, da ustvarja nove stvari. Koordinacija gibanja mu pomaga, da si ustvari red znotraj sebe, da si pridobi samostojnost in obvladovanje samega sebe. S tem ko se uči uporabljati svoje telo, zunanja koordinacija omogoča notranjo koordinacijo.

¹³ Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clio press.

b) POTREBA IN ŽELJA PO REDU

Marija Montessori je z opazovanjem odkrila, da prihaja otrok do notranjega reda s pomočjo zunanjega reda. Notranji red pa je prvi pogoj za razvoj inteligence. Ko se otroci rodijo v ta svet, se jim mora zdeti precej kaotičen. Otroci se morajo naučiti klasificirati, kategorizirati vse stvari, ki jih vidijo, se naučiti imen in uporabo teh stvari.

Otrok ljubi rituale. Ko otrok odrašča, mu moramo dati priložnost, da je njegov dom, domače okolje urejeno, kolikor je mogoče, da ne premikamo stalno stvari, da jim damo priložnost, da imajo svoje lastne stvari urejene. Vse to pomaga otroku, da se nauči zaupati, da se čuti varnega v okolju, da postane samozavesten in samostojen.

c) SPOSOBNOST ZA ZBRANOST

M. Montessori je opazila, da imajo otroci veliko sposobnost zbranosti. V nasprotju s tem, kar so nas naučili, lahko otroci zelo dolgo delajo določeno dejavnost. To pa se zgodi le takrat, kadar dejavnost hrani življenjsko potrebo v njih. Kadar otroka motivira notranja lakota, da bi se naučil nekaj določenega, lahko pokaže veliko in spontano zbranost. Otroci so pogosto lačni prave hrane, ki bi jim prinesla veselje in zadovoljstvo. Pogosto težimo k temu, da dajemo preveč ali preveč revno hrano. Dati jim moramo to, kar bo res zadovoljilo njegovo celotno bitje. Okolje mora biti bogato v stvareh, ki jim bodo pomagale rasti.

č) POTREBA IN ŽELJA PO SAMOSTOJNOSTI

Mali otroci potrebujejo samostojnost. Nikoli naj ne bi mi naredili nekaj namesto otroka, kar že zna, ali se trudi naučiti. Lažje je narediti vse za otroka, vendar »vsaka nepotrebna pomoč zavira razvoj«. Otrok želi biti dejaven. Potrebuje pa čas. Pokazati mu moramo le, *kako* se določena stvar naredi. Iz tega izhaja pomembno vodilo pri delu, izrečeno iz otrokovih ust: "Pomagaj mi, da naredim sam."

d) POTREBA IN ŽELJA PO DISCIPLINI

Z roko v roki s samostojnostjo gre otrokova potreba po disciplini. Otrok mora spoštovati pravice drugega kakor tudi drugi spoštujemo njegove pravice. Če imamo do otrok spoštljiv odnos, bodo tudi sami prevzeli to držo vljudnosti in spoštovanja do drugih. Za malega otroka naj bo malo pravil in ta naj bodo jasna. Vendar ta pravila moramo stalno opazovati. Lahko jih še okrepimo, ne s prilizovanjem, podkupovanjem, ampak preprosto s postavljanjem meja, ki se jih potem redno in odločno držimo. Kar pa ni vedno lahko.

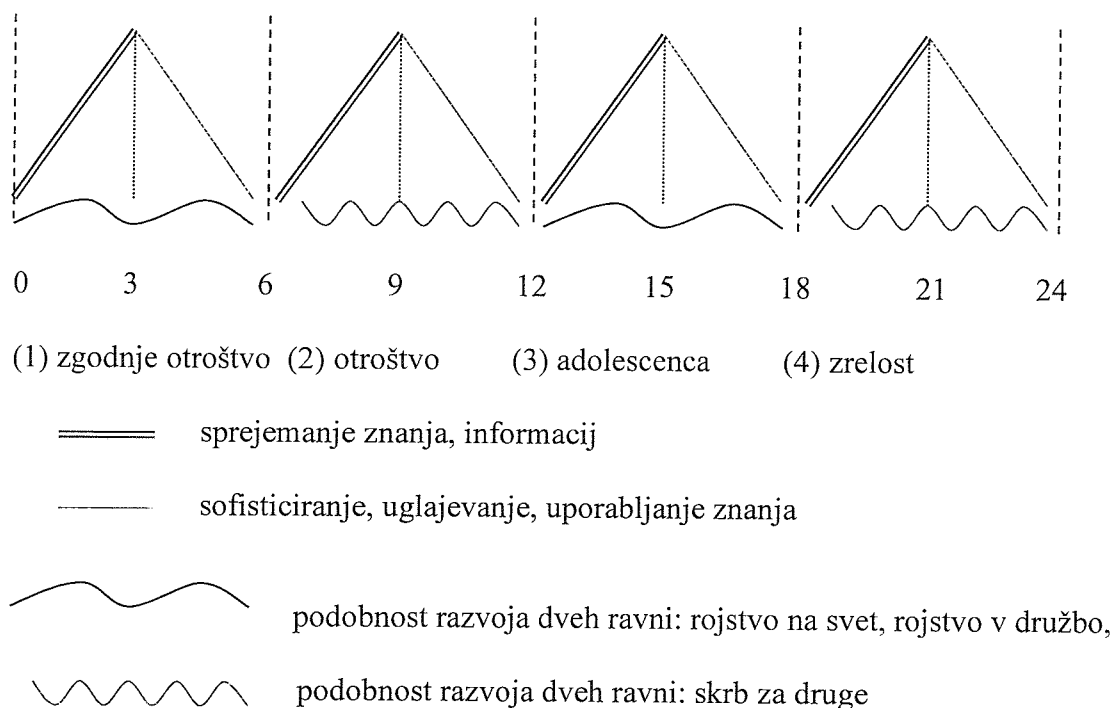
e) POTREBA PO VARNOSTI IN LJUBEZNI

Najgloblja potreba v otroštvu je ljubezen in varnost. Zgodnje otroštvo je odločilna starost za oblikovanje temeljnega zaupanja, ki je osnova za ljubeč odnos do staršev, sorojencev, razširjene družine, do prijateljev.

2.2.4 Štiri ravni razvoja od rojstva otroka do odraslosti

Diagram, ki ga je razvila Marija Montessori, nam kaže naravni razvoj človeka. Desno črto si lahko predstavljamo kot vrh zgradbe, ki smo jo postopoma zgradili po nadstropjih. Vsako nadstropje omogoča zgrajeno prejšnje nadstropje. Očitno je torej, da ne moremo začeti z gradnjo stavbe v drugem nadstropju. Potrebno je, da začnemo s temelji, če bi radi zgradili

zgradbo, ki bi bila trdna in obstojna. Če pogledamo na versko vzgojo: ali lahko rečemo, če začnemo z vzgojo »v prvem nadstropju«, t.j. pri 6 letih, da gradimo trdno zgradbo?¹⁴

Slika 6: Shematski prikaz razvoja od rojstva do odraslosti

Vsako izmed ravni ima v prvem delu podfazo (dve črti na diagramu), za katero je značilno intenzivno, konstruktivno delo. Sledijo jim mirnejša obdobja, ki so manj ustvarjalna, v tem času se delo prejšnjih let utrjuje. Izbor trikotne oblike je nameren, saj želi prikazati to, da gre v vsakem obdobju za čas našega življenja, ki je bolj intenziven, ko potem doseže najvišjo točko, pa spet intenzivnost pojenja.

Raven razvoja: od rojstva do 6 let

Cilj tega obdobja je oblikovanje samega sebe kot individualnega bitja. Ta cilj daje otroku egocentrični fokus. Z vidika odraslega na to gledamo kot sebičnost, nekaj negativnega in zato skušamo otroke od tega odvrniti. Ta cilj moramo spoštovati, saj je socialno življenje sestavljeno iz posameznikov (družina, skupnosti, narod). Vsaka skupina je močna samo toliko, kolikor so posamezniki v njej.

Zato je razvoj samega sebe v predšolskem obdobju otrokov interes, ki je pred vsem drugim, tako da bo imel kaj prispevati skupini, ko bo prišel čas za to.

Prvo raven razdelimo na dva dela:

0-3 – detinstvo

To je obdobje velikih pridobitev, otrokov um srka vse, kar sreča v svoji okolici. Zato otrokov um v tem obdobju imenujemo »srkajoči um«. Okolico tudi aktivno raziskuje, prve mesece z očmi, nato z rokami, potem s celim telesom. Po izbranem delu ni utrujen, celo zadovoljen, miren, spočit. Maria Montessori meni, da otroci s pomočjo dela v okolju v resnici "ustvarjajo sami sebe". Raziskave na delujočih možganih danes to potrjujejo: "Ko je otrok v posebnih

¹⁴ Kordeš, Demšar, M. (2001): Zapiski iz predavanj za Montessori učitelja, predavanja Susan Tracy, Chicago.

razvojnih obdobjih, se s pomočjo interakcije z okoljem spremeni fiziologija otrokovih možganov.” (Restak, The modular brain)

Otrok v tem odboju zelo napreduje v motoriki. Pozorni moramo biti, da ne damo možganom več kot roki otroka, saj sestavljata dve plati ustvarjale dejavnosti. Okoli šestega leta prideta skupaj delo rok in možganov v polni integraciji osebnosti. Maria Montessori pravi: “Roka je orodje razuma.”

Izreden pa je tudi njegov na področju jezika. Želijo se naučiti ime za vse, kar jih obdaja.

Otrok v prvih letih naredi pomembne korake humanizacije – kvaliteta tega procesa pa je odvisna od modelov – ljudi, ki so ob njem. Želijo biti samostojni in sami opraviti stvari, čeprav včasih dajejo videz, da se pri tem izredno izmučijo (pri 1,5 letih obleči hlače ali nogavice). Zadovoljstvo in ponos po samostojno opravljenem delu govorijo o dostojanstvu, ki ga otroci občutijo ob tem uspehih.

»Ne na univerzi, ampak v prvih letih življenja poteka najpomembnejši razvoj.« Maria Montessori

V prvem letu otrokovega življenja je najbolj primerno, da otroka vzgaja mama (vsaj 9 mesecev), kmalu pa je za otroka dobro, da se (vsaj občasno) giblje v spodbudnem okolju vrstnikov in drugih odraslih, ki dopolnjujejo znanje, spretnosti in izkušnje staršev otroka. Priporoča 2-3 ure dnevno ali tedensko program za otroke v okolju montessori, s spodbudnimi materiali za to razvojno obdobje.

3-6 detinstvo

V tem obdobju otrok svoje čute še naprej oblikuje, senzibilizira za vedno bolj prefinjene nianse. Vsem otrokom sveta je v tem obdobju izziv pridobiti socialne navade, sprejemljive v določeni družbi (kako kihnejo, kako jemo, kako sedimo...). Potrebuje samostojnost.

Imajo velike zmožnosti za učenje, veliko stvari jih zanima. Zbrane informacije želijo sistematizirati in kategorizirati. Otrokom na mnoga vprašanja odgovorimo z resnico – a tako, ki jo lahko razume. Pogosto otrok ne zanimajo podrobnosti. Otroku ponudimo znanje o celem svetu.

Marija Montessori predlaga “Hišo otrok”, vrtec, kjer se otrok razvija na različnih področjih (zaznavanje, vsakdanje življenje, jezik, matematika, kozmična vzgoja, umetnost, motorika)

Montessorijeva ni nikoli izrazila misli, da bi odrasli morali forsirati otroke k intelektualnemu razvoju. To ji je popolnoma tuje! Verjela je v naravno razvijanje otrokovega razuma. Odrasle mu pomaga najprej tako, da ga opazuje in razume, potem pa zanj pripravi materiale, dejavnosti, ki so primeren izziv. Žarišče tega pristopa je zmeraj razvoj človekove osebnosti, ne pa pridobivanje informacij.

6-12 otroštvo raziskovalec kulture

V tem obdobju se morajo meje družine razširiti: na šolo, vrstnike. Otroci radi delajo, posebej še v skupini. M. Montessori priporoča tudi skavte.

Otroci radi hodijo v šolo. Montessorijeva predlaga, da otroka za učenje najprej pripravimo: vzbudimo interes (to naredimo s tako imenovanimi velikimi zgodbami). Potem pa otrok sledi svoji lastni poti raziskovanja z veliko mero svobode.

Otroci pa ob pripravi interesa potrebujejo še sredstva za nadaljnje raziskave s pomočjo možganov in rok, ki delata skupaj na odkrivanju novega. Otroku “damo” veselje.

Otrokov um je v obdobju abstrakcije in domišljije. Premakne se od zaznavnega k abstraktnemu učenju. Dane so mu nove moči za to obdobje: intelektualne sposobnosti. Zato ga Montessori imenuje intelektualno obdobje, otroci imajo sedaj razvit del možganov za sklepanje, iskanje vzrokov in posledic. Pri tem mu pomaga domišljija, ki nadomesti roke, noge in oči, ko ti fizično več ne morejo preseči razdalj (čas prazgodovine ali vesolje...).

Sicer pa so otroci v tem obdobju v mirnem, stabilnem času. Otroške bolezni so mimo, zdravje je bolj stabilno.

So v občutljivem obdobju za moralno presojanje: svoje novo pridobljene intelektualne moči bi radi uporabili za to, da bi naredili svoje zaključke o tem, kaj je prav in kaj narobe. Gre za proces raziskovanja, ki v uvodu vključuje zasliševanje staršev v nekaterih podrobnostih. Posledica iskanja teh informacij na moralnem področju je pojav, ki mu odrasli rečemo "opravljanje" ali »tožarjenje«. Njihov interes je ločiti med dobrim in slabim. Od odraslih pričakujejo razjasnitev: "Je slabo, če potisnem sošolca iz stola? Ali naj to sprejemem? Zakaj?" Ali obratno: "Je to dobro storiti? Ali naj tudi jaz to poskusim? Zakaj?"

To spremlja tudi nagnjenost otrok za oboževanje herojev, idealov. Zelo občudujejo velike osebnosti, ki so šle do skrajnih meja človeških sposobnosti.¹⁵

12 – 18 adolescence

Podobno kot obdobje 0-6, je tudi to obdobje obdobje rojstva – tokrat v družbo. Tudi sledeče značilnosti so si podobne: otroci potrebujejo veliko svobode in jasne meje. So zelo ranljivi. Potrebujejo separacijo, a varno, ljubeče okolje. Imajo radi delo z rokami, niso zainteresirani za sedeče/šolsko pridobivanje znanja. Pomembno je, da se imajo možnost gibati med delom.

Jaslični otroci so prvi adolescenti, mladi v starosti 12-15 let pa drugi. V tem času je adolescent introvertiran, je obdobje samooblikovanja. Želi odkriti kdo je. Istočasno išče poti, kako bi postal del družbe odraslih. Ima torej interes za družbene organizacije in do drugih ljudi na svetu. Adolescent želi odkriti oboje: sebe in družbo, da bi lahko našel svoje mesto v svetu odraslih kot član, ki lahko nekaj prispeva.

Mladi v tem obdobju so raziskovalci družbe in humanistike. Pomembni so vrstniki, družba. Starši niso pomembni - zdi se, kot da gredo mimo tega, kar so učili starši - morda je pomemben kateri drugi odrasli.

Zaradi hitre rasti imajo potrebo po aktivnosti, potrebujejo tudi samoto, umirjenost. Polni so dvomov, so občutljivi, to včasih spremlja pomanjkanje discipline in upor proti avtoriteti. Težko se koncentrirajo in jih hitro kaj premoti, zato jim je težko študirati. Istočasno so izrazito intelektualni. Želijo debatirati o abstraktnih idejah in jih dognati s pomočjo razuma, ki temelji na dokazih. Želijo se pogovarjati o moralnih in duhovnih stvareh, o smislu življenja in pomenu smrti.

Adolescenti imajo veliko potrebo po ustvarjalnem izražanju samega sebe (glasba, dnevniki...). Potrebujejo spodbude v svojih prizadevanjih za samostojnost. Podporo iščejo na dveh straneh:

- V skupnosti vrstnikov
- V odraslem prijatelju, če imajo za to priložnost.

Bi lahko bila šola naravni prostor za obe potrebi? Ja, pravi Maria Montessori, če bi bila primerno organizirana. Predlaga model z imenom »Earth kinder«: Fleksibilen čas za predmete študija – z velikimi sklopi neprekinjenega dela. Najbolj primerna oblika glede na adolescentovo intelektualno moč in željo po debati bi bili seminarji. Pomembno je omogočiti povezanost roke in možganov. Zato predlaga, da bi mladostniki v tem času živeli na kmetiji, za katero bi sami skrbeli in v teku let prevzeli na njej različne odgovornosti (skrb za živali, kuhanje, nabava, prodaja izdelkov, čiščenje...). Mladi naj imajo dovolj časa za opazovanje v naravi, kar bi zadostilo dve potrebi: po samoti, premišljevanju in bi prineslo obogatitev z znanstvenega in filozofskega vidika.

¹⁵ Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press, 151-162.

V tem obdobju morajo mladi izkusiti samostojnost: vsaj kratkoročno naj bi imeli izkušnjo živeti proč od doma.

V idealnem primeru so po pristopu montessori mladi pri 18. letih dobro oblikovani. Raziskali so sebe, organizacijo človeške družbe, njen odnos do narave in se zavedajo različnih karier, o katerih se lahko odločajo.

Odločitev za en poklic verjetno ne bo za vse življenje – a začetna odločitev mora biti narejena, v zavedanju, da se bodo v življenju pojavile še druge možnosti in izzivi, pravi Maria Montessori. In zaključuje z mislijo:

*“Celotno življenje adolescenta naj bi bilo organizirano tako,
da bi ga usposobilo zato, da bi – ko bi prišel primeren čas –
naredil triumfalen vstop v družbeno življenje.
Ne, da bi vstopil oslavljen, izoliran, ponižan, osramočen,
ampak s pokončno glavo, gotov sam vase.
Uspeh v življenju je odvisen od samozaupanja,
ki se rodi iz resničnega poznavanja lastnih sposobnosti
in v povezanosti z mnogo-plastno adaptacijo;
dejansko iz tega, kar rečemo “valorizacija” osebnosti.”
(Maria Montessori)*

18 – 24 zrelost

V tem obdobju se nekateri že odločijo za delo, drugi za študij - specializacijo na določenem področju. Želijo poiskati svojo vlogo v svetu / vesolju, saj se na tak način posameznik približuje izpolnitvi svoje življenjske naloge.

V tem obdobju mlade spet zanima pridobivanje znanja v smislu študija, spet so močni in relativno stabilni (kot v 6-12). Ker je to obdobje miru po burnih adolescenčnih letih, je tendenca staršev in družbe v tem, da ignorira resnične potrebe mladih odraslih.

Mladi odrasli potrebujejo modro svetovanje odraslih, spodbude in podporo - gre bolj za obliko mentorstva (to dobro poznajo na majhnih umetnostnih akademijah: najbolj pomemben je osebni odnos s profesorjem). Mladi odrasli imajo v sebi veliko moč, v tem obdobju jim moramo omogočiti:

- da postanejo del družbe odraslih,
- da se prilagodijo sodobnim potrebam (z dejavnostjo, izkušnjami in dejanji v svetu samem),
- mladi morajo živeti in potovati v različnih krajih, kjer lahko študirajo in izkusijo kulturne, službene, znanstvene in ekonomske plati življenja v modernem svetu.
- a varno ljubeče okolje. Mladostniki niso zainteresirani za šolsko (akademsko) pridobivanje znanja.¹⁶

2.3. DIDAKTIČNI PRINCIPI PEDAGOGIKE MONTESSORI

Montessorijeva je s pomočjo opazovanj otrok in raziskovanj prišla do zanimivih uvidov, ki so osnova njenega pristopa do šolanja. Ti uvidi so danes v veliki meri utemeljeni z raziskavami v psihologiji in pedagogiki.¹⁷ V sistemu montessori so ti principi medsebojno prepleteni in koeksistirajo v praksi.

¹⁶ Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press, 151-162.

¹⁷ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press.

A. Gibanje in kognicija

Gibanje ter kognicija sta močno prepletena; gibanje lahko spodbuja mišljenje ter učenje. Naši možgani se razvijajo v svetu, kjer se gibljemo in delamo, ne v svetu, kjer sedimo za mizo in abstraktno tuhtamo. Montessorijeva je opazila, da je mišljenje najprej izraženo v rokah, šele nato v besedah.

Na temeljih teh uvidov je razvila sistem vzgoje in izobraževanja, kjer je v velik meri prisotna manipulacija s predmeti. V zadnjih letih je prišlo do eksplozije fascinantnih raziskav o povezavi gibanja in kognicije. Rezultati kažejo, da bi naj vzgoja in izobraževanje vključevali gibanje in s tem spodbujali učenje.

B. Izbira

Drugi princip je svobodna izbira. Montessorijeva je opazila, da otroci vzcvetijo, če imajo izbiro in nadzor nad svojim okoljem. Čeprav imajo dobri programi montessori postavljene jasne meje tej svobodi, lahko otroci v šolah montessori sprejemajo mnogo odločitev: kaj bodo delali, kako dolgo bodo delali, s kom bodo delali in tako naprej. Raziskave na psihološkem področju kažejo, da sta svoboda in izbira (znotraj skrbno pripravljene, urejene strukture) povezani z boljšimi psihološkimi in učnimi rezultati.

C. Interesi

Najboljše učenje se pojavi v kontekstu interesov. Marija Montessori je spoznala, da je samomotivacija otroka edini verodostojni impulz za učenje. Otroci sami v sebi so nagnjeni k učenju. Vzgojiteljica pripravi okolje, usmerja dejavnost, spodbuja otroke, vendar pa je otrok tisti, ki se uči, ki je s pomočjo dejavnosti same motiviran, da vztraja.

Interes je lahko osebnejši, ko npr. nekoga zanimajo pikapolonice ali psi in to prihaja iz notranjosti, ali pa je situacijski, ko se zanimanje sproži v mnogih ljudeh hkrati, ki so izpostavljeni določeni dejavnosti ali dogodku. Montessorijeva je ustvarjala situacijski interes, ko je oblikovala materiale, s katerimi so si otroci želeli delati.

Prav tako je učila vzgojitelje, kako naj izvajajo predstavitve, učne ure, ki bodo otroke navdihovale. Recimo, da posredujejo ravno dovolj informacij, ki vzbudijo radovednost, ter z uporabo dramatizacije, igre.

Č. Izogibanje zunanjim nagradam

Montessorijeva je na nagrade, kot so zvezdice in ocene, gledala kot na moteče dejavnike učenja, saj so motile proces otrokove koncentracije. Intenzivna obdobja koncentracije so osrednjega pomena v pedagogiki montessori. Velik del raziskav svetuje, da interes za dejavnost, ki jo imamo radi (kakor je učenje za večino otrok), najboljše ohranjamo in razvijamo, če zunanje nagrade niso del tega konteksta.

D. Učenje z vrstniki in ob njih

Vzgoja in izobraževanje v oddelkih montessori deluje v skladu z razvojem otrok: mlajši otroci se bolj igrajo drug ob drugem, a ne nujno skupaj, medtem ko so osnovnošolci intenzivno socialni. V predšolskih oddelkih montessori bodo otroci pogosto izbrali, da bodo delali sami, medtem ko otroke v osnovnošolskih oddelkih redko vidimo delati same.

E. Učenje znotraj konteksta

Marija Montessori je ustvarila niz materialov znotraj sistema učenja, v katerem naj bi vsak otrok dojel uporabnost in pomen tega, kar se je učil prej. Zato ker se otroci učijo z delom, ne pa predvsem s poslušanjem in pisanjem, je njihovo učenje umeščeno med dejavnosti in predmete.

F. Red v okolju in v umu

Oddelki montessori so zelo urejeni, organizirani, tako fizično (v smislu postavitve) kakor tudi konceptualno (v smislu progresivnosti uporabe materialov). Vse je natančno, včasih se komu zdi celo obsesivno-kompulzivno. Vendar psihološke raziskave kažejo, da red zelo pomaga pri učenju in razvoju in da je Montessorijeva bila na pravi poti, ko je v šolah uvajala urejena okolja.¹⁸ Če se je otrok v okolju montessori pripravljen učiti in vzgajati, je to zato, ker je pridobil »notranjo disciplino« – tako s pomočjo zunanjega kakor tudi notranjega reda. To je jedro vzgojne filozofije montessori. Vzorci koncentracije, vztrajnosti, vestnosti, temeljitosti, ki jih utemeljimo v zgodnjem otroštvu, pripomorejo k temu, da bo otrok samozavesten, sposoben učenec v kasnejših letih. Marija Montessori je uvedla otroke v veselje do učenja v zgodnjih letih in zagotovila okvir, v katerem gresta intelektualna in socialna disciplina z roko v roki.

¹⁸ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press.

3. VRTEC MONTESSORI

3.1. VZGOJNI CILJI IN NAČELA

A. Svoboda in meje

Kaj razume Maria Montessori, ko govori o otrokovi svobodi? V knjigi 'Srkaajoči um'¹⁹ beremo: »Vzgojna metoda, ki temelji na svobodi, mora nastopiti kot pomoč otroku, da bi svobodo osvojil, in mora imeti za cilj osvoboditev otroka tistih vezi, ki omejujejo njegovo spontano izražanje. Ko bo otrok postopoma napredoval po tej poti, bo njegovo spontano izražanje vse bolj pristno v svoji resničnosti, razodelo nam bo njegovo pravo naravo.«

Svobodo razume kot osvoboditev posameznikovih zmožnosti in s tem poslušnost življenjskemu nagibu, ki je – predpostavljamo – nagnjen k pozitivnemu. Ta sposobnost osvoboditve zahteva spoštovanje in obenem primerno (le nujno potrebno) pomoč, da bi svoboda postala dosežek in ne dar brez obveznosti.

Vzgojiteljeva veščina je ravno v razločevanju, kdaj otrok določene starosti sledi oz. ne sledi temu nagibu resnice, kdaj ta svoboda postane divjaštvo, lenoba, nered ali katerikoli drugi negativni pojav.

Otroku ne nameravamo dopustiti vsake dejavnosti, vsakega nagiba. Dovoliti, da daje noge na mizo, prste v nos ali da poriva sošolce, ne da bi posegli in ga popravili, ne pomeni spoštovati svobode niti ne pomeni pomagati k osvoboditvi.²⁰

Otrokova svoboda, če jo razumemo kot osvoboditev, zahteva spoštovanje, da bi se zmogljivosti lahko izrazile v vseh najrazličnejših oblikah, v skladu z značilnostmi starostnega obdobja.

B. Moralna vzgoja – stopnje poslušnosti in disciplina

Maria Montessori v knjigi *Srkaajoči um* analizira stopnje poslušnosti. Naravni razvoj poslušnosti ima tri stopnje.

1. Na prvi stopnji otrok uboga, čeprav ne vedno, kar imamo za odraz muhavosti. Dejansko pa stvari ne razumemo in je potrebna globlja analiza.

Poslušnost ni odvisna samo od tega, čemur navadno pravimo 'dobra volja'... Da bi lahko izpolnil ukaz, mora otrok doseči določeno stopnjo zrelosti in mero sposobnosti, ki jo potrebuje za izvedbo ukaza. Zato je poslušnost v predšolskem obdobju treba ocenjevati odvisno od že obstoječih sposobnosti. Neumno bi bilo nekomu ukazati, naj hodi po nosu. To je fizično nemogoče. Enako noro je od nepismenega zahtevati, naj napiše pismo. Podobno moramo najprej vedeti, ali je poslušnost sploh mogoča in izvedljiva na trenutni stopnji otrokovega razvoja.

Poslušnost ni nujno vedno negativno opredeljena. Pomeni predvsem delovanje v skladu z voljo nekoga drugega ... Otrokova poslušnost je odvisna predvsem od razvoja njegovih sposobnosti. Lahko se zgodi, da otrok enkrat ukaz izpolni, drugič pa ne. To pogosto razumemo kot izraz zlobe. Če učitelj kljub temu vztraja še naprej ali otroka celo ošteva in kaznuje, zavira njegov nadaljnji razvoj.

Nič ni bolj škodljivega kot jemanje poguma otroku v obdobju, ko se še samoizgrajuje. Če otrok ni gospodar svojih dejanj in se ne more pokoravati niti lastni volji, bo še toliko manj sposoben pokoravati se volji nekoga drugega.

Prva stopnja ubogljivosti je tista, ko otrok sicer lahko uboga, a ne vedno.

¹⁹ M. Montessori (2008), *Srkaajoči um*, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

²⁰ Gobbi, G. (2006): *Skupaj z otroki prisluhnimo Bogu*: Uršulinski zavod, Ljubljana

2. Druga stopnja nastopi, ko otrok lahko vedno uboga, ker ni več nobenih ovir, ki bi izvirale iz njegove nezmožnosti samokontrole. Njegove sposobnosti so se že dovolj ustalile, da jih lahko usmerja ne samo njegova volja, ampak tudi volja nekoga drugega. Otrok lahko sprejme želje drugega in jih odseva s svojim obnašanjem. To je najvišja oblika poslušnosti, h kateri stremljiva današnje izobraževanje. Povprečen učitelj zahteva samo to, da ga ubogajo.

3. Otrok pa, ki mu je omogočeno, da se polno razvije v skladu z naravnimi zakoni, gre veliko dlje, kot bi od njega sploh mogli pričakovati. Napreduje k tretji stopnji poslušnosti. Njegova ubogljivost se na tretji stopnji obrne k osebnosti, za katero čuti, da ga v sposobnostih prekaša. Kot da bi se otrok zavedel, da učitelj zna stvari, ki njega za sedaj še presegajo, kot bi rekel samemu sebi: 'Tukaj je nekdo, ki je pametnejši od mene in lahko vpliva name, da bom tudi jaz pameten. Deluje znotraj mene!' Taki občutki otroka navdajo z veseljem. Da se lahko ravna po nekom, ki ga presega, je nenadno odkritje, ki otroku prinese novo vrsto navdušenja. Postane željan in neučakan, da bi ubogal. To je čudovit in povsem naraven pojav. Očitno je otrok neverjetno pripravljen ubogati in zdi se, da si tega tudi zelo želi.

Sposobnost ubogati je tretja in zadnja stopnja v razvoju volje in omogoča pojav ubogljivosti. Naši otroci imajo tako zelo močno voljo, da učitelja ubogajo takoj, pa naj prosijo karkoli. Vzgojitelj čuti, da mora biti pazljiv in obziren, da svoje moči ne sme izrabljati v svojo korist, da je nesebičnost zakon. Vzgojitelj tako spozna, kakšne kvalitete bi moral imeti vsakdo, ki sta mu dani moč in avtoriteta. Dobremu menedžerju ni treba ukazovati in biti oblasten, mora pa imeti globoko razvit občutek za odgovornost.²¹

Obstaja še drugačna disciplina tradicionalnega značaja, ki pomeni problem, s katerim se ukvarjamo odrasli. Odrasli mislimo, da lahko disciplino dosežemo s pomočjo splošno poznanih sredstev, s prepričevanjem, karanjem in ukazovanjem. Taka oblika discipline je lahko v nekaterih primerih pri starejših otrocih potrebna in koristna in lahko v začetku daje vtis učinkovitosti. Vendar ta oblika discipline s časom izgine in se skozi svobodno izbiro dela spreobrne v spontano disciplino, ki prihaja iz notranjosti in ki bo kasneje postala odraz volje. To je disciplina, ki jo je M. Montessori opazila pri otrocih in ki je naraven, spontan pojav.

Tedaj se pri otroku pokaže preobrazba, ki nas pogosto začudi in ki se odraža v vsej skupini otrok. Nastane zbranost pri delu (polarizacija pozornosti), vztrajanje pri delu. Otrok je sposoben discipline, ker le-ta prihaja kot vzgib iz notranjosti njegovega bitja, ki je usmerjen k samozaupanju, k samostojnosti ter se razširi v dobrobit celotne skupine.

Reda in discipline ne moremo pripisovati samo spoštovanju skupnih pravil, temveč spoštovanju reda in discipline, ki izvirata iz otrokovih notranjih sil. Sam je sposoben skladno uravnovežiti okolje in svojo osebnost ter ustvariti red v svojem umu.²²

C. Kozmični vidik – kozmična vzgoja

Kozmična vzgoja ni omejena samo na obravnavo družboslovnih in naravoslovnih znanosti, ampak je sestavni del celotnega vzgojnega dogajanja in temeljni odnos omenjene celovite vzgoje.

²¹ M. Montessori (2008), *Srkajoči um*, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, str. 266 - 275.

²² Gobbi, G. (2006): *Skupaj z otroki prisluhnimo Bogu*: Uršulinski zavod, Ljubljana.

Kozmična vzgoja služi kot izhodišče za prikaz in razlago okolja (med drugim vesolja, Zemlje, otroškega okolja, rastlinskega in živalskega sveta). Otroka želi naučiti, da narava in človek drug na drugega sovplivata. Kozmična vzgoja izhaja iz celote (kozmosa, Božjega reda) in otroka v skladu z njegovimi razvojnimi fazami vključuje v ta sistem. Otroku najprej posreduje pregled oziroma shemo sistema: pri študiju posameznih podrobnosti ostaja celota vselej razpoznavna. Otrok razvija »vizijo celote«.

Cilj kozmične vzgoje je, da otrok postane odgovoren svetovljan, ki se zaveda svojega mesta in odgovornosti v kozmosu ter svoje moči zastavlja za ustvarjanje uspešnega, humanega in življenja vrednega sveta.

Č. Vzgoja za mir

Maria Montessori pravi, da so otroci upanje v evoluciji človeštva. Da bi lahko ustvarili svet miru in spoštovanja, je potrebno, da se osredotočimo na vzgojo za mir zelo zgodaj. V kolikor imamo kurikulum za mir v oddelku, smo na dobri poti priprave svojih otrok za ustvarjalce miru. Kurikulum za mir v osnovnošolskem obdobju vsebuje študij kultur sveta, spoznavanje temeljnih človekovih potreb. Otroci odkrivajo, da poteka zadovoljevanje potreb različno – ne le glede na zgodovinsko obdobje, marveč tudi glede na geografsko lego. S poudarkom na človeški družini in na medsebojnih odnosih med vsemi živimi bitji začnejo učenci odkrivati, da niso ločeni od preostalega sveta, ampak integralni del pri ustvarjanju harmoničnega sveta.

Maria Montessori je verjela, da je vzgoja in izobraževanje najbolj vplivna in univerzalna pot za rekonstrukcijo družbe, pot za tranzicijo od vojn k miru. Medtem ko v kurikulumu učimo o miru, ta ne more rezultirati v miru. Samo govorjenje o miru ne zadošča, otroci morajo izkusiti okolje, ki bo omogočalo razvoj miroljubnih posameznikov. Zato vzgoja za mir zahteva najprej spremenjeno držo vzgojitelja. Njegova priprava na vzgojo za mir mora biti fizična, umska in duhovna.²³

Fizična: vsi telesni vidiki, posebej gibanje: hitri gibi odraslega negativno vplivajo na razumevanje otroka (zaradi dejstva nezrelega živčnega sistema, mielizacije). Otrok ni sposoben ponoviti hitrih gibov, zato pride do zmede in nereda.

Umska: pridobitev ustreznih informacij o vzgoji za mir (študij teorije in metodologije). Ne gre le za pridobitev znanja, ampak mora to voditi k razumevanju, tako da je uporaba znanja smiselna, inteligentna.

Duhovna priprava mora pomagati odraslemu, da "vidi" čez kavzalni pogled: mora videti to, kar mora prebuditi v otroku. Če ne more videti teh notranjih izrazov otrokove duše, ne bo sposoben voditi otroka, ne glede na to, kako dobro je fizično in umsko pripravljen. Odrasel se nauči videti s pomočjo znanstvenih opazovanj otroka.

Vsaki generaciji otrok je namenjeno, da spremeni človeštvo – njihovo poslanstvo je preoblikovati človeštvo na vedno višjo raven zavedanja in občutljivosti za to, kar je dobro za vse. A to se ne more nikoli zgoditi, če otroci utelesijo sovraštva, predsodke in napačni ponos starejše generacije.

²³ Cuevas, E. (2007). The spiritual preparation of the adult, Communications, AMI, str. 36-44.

3.2. PEDAGOŠKO-METODOLOŠKA URESNIČITEV

A. Svobodna izbira dela in kurikulum

Otroci ob prihodu v vrtec prosto izberejo, kaj bodo delali.

K tej učni obliki sodijo:

- svoboda gibanja v »pripravljenem okolju«;
- svoboda interesov in izbira materialov;
- časovna svoboda oziroma čas trajanja skoncentriranih učnih procesov (»relativna časovna svoboda«) znotraj časa za svobodno izbiro dejavnosti;
 - svoboda sodelovanja (izbira socialnih oblik: samostojno – v paru – v skupini);
 - svoboda izbire nivoja izobraževanja, t. j. prostovoljno razvrščanje v učne skupine različnih starosti.

Svobodna izbira dejavnosti z možnostmi samostojnejšega odločanja in neposredne komunikacije z vrstniki in vzgojitelji ustvarja nenehno priložnost za socialno učenje, hkrati pa otroku omogoča, da izbrano učno snov obdeli tako izčrpno, kolikor je to pomembno za njegov razvoj.

Obseg časa, namenjenega svobodni izbiri dejavnosti, je odvisen od:

- a) učne skupine in
- b) »pripravljenega okolja«.

K a)

O časovnem intervalu svobodne izbire dejavnosti vzgojitelj odloča glede na izkušnje, ki jih otroci s tovrstno učno obliko že imajo. Otroci, ki so v utečeni montessori skupini in poznajo učno obliko in učni material, se pri svobodnem delu hitreje znajdejo kot otroci, ki teh izkušenj nimajo. Za spoznavanje tovrstne učne oblike je pomembno, da je zanj v vsakem šolskem dnevu predviden čas. S časom moramo zagotoviti vsaj 2,5 – 3 ure dnevno nemotenega prostega dela.

K b)

Ker se »pripravljeno okolje« oblikuje in razrašča postopoma, mora vzgojitelj obseg svobodne izbire dejavnosti temu okolju prilagoditi oziroma otroku ponuditi tisti material, ki mu omogoča, da mu je prostovoljna izbira dela v korist, ne da bi pri tem od otroka zahtevala premalo ali preveč.

Časovna svoboda hkrati omogoča otroku globljo koncentracijo, saj lahko neko dejavnost opravlja, dokler ga zanima in ima interes.

Vsebine, ki dodatno zahtevajo vodeni pouk, pa so npr.:

- športa vzgoja,
- glasbena vzgoja,
- likovna vzgoja,
- tuji jeziki,
- kateheza dobrega pastirja,
- uvod v novo temo s področja naravoslovja, geografije in zgodovine,
- prebiranje in pogovor o knjižnih delih,
- pogovori o raznolikih temah v krogu,

- priprava ekskurzij in projektov,
- vaje gledaliških predstav in plesne vaje.

Vodeni pouk je umeščen v program tako, da ne moti osrednjega svobodnega dela s materiali. Vodeni pouk in svobodna izbira dejavnosti se medsebojno lahko prepletata. Izhodišče za delo lahko predstavlja tako ena kot druga oblika. Pri vodenem pouku se npr. uvajajo tiste vsebine in načini dela, ki jih otroci v času svobodne izbire dela poglobljajo in razširijo.

B. Materiali za prosto delo

Osrednje mesto »pripravljenega okolja« predstavljajo t. i. materiali montessori. Izbor ustreznih materialov je nastajal na podlagi dolgoletnih izkušenj in opazovanja otrok.

Posamezne materiale odlikujejo naslednje značilnosti:

- so estetski, da otroka lahko nagovorijo;
- definirajo zahtevnostno stopnjo in so vedno omejeni samo na en naslednji miselni korak;
- spodbujajo k samodejavnosti z neomejenim številom ponovitev, tako da otrok lahko odkrije svojo lastno učno strukturo;
- ponujajo možnost za samokontrolo.

V oddelku je samo po en primerek vsakega materiala. Če otrok uporablja nek material, bo moral drugi otrok, ki bi si tudi želel delati s tem materialom, počakati ali pa si medtem izbrati drugega. *»Iz tega izhajajo pomembne družbene kvalitete. Otrok se nauči, da mora spoštovati delo drugih. Ne zato, ker bi mu to kdo zapovedoval, ampak ker je tak svet njegove vsakdanje izkušnje. /.../ Ko se to dogaja vsako uro in po več let, postane ideja spoštovanja drugega in čakanja na svojo priložnost del otrokovega življenja.«*²⁴

C. Heterogeni oddelki

Heterogena sestava otrok v skupini je pomemben vidik vzgoje montessori, saj otroka postavlja v bolj naravne odnose z vrstniki. Vzgojne skupine v vrtcu so sestavljene tako, so v oddelku v enaki meri zastopani otroci različnih starosti. Najpogosteje so v istem oddelku otroci do treh let (2,5) in otroci od 2,5 (3) do 6 let. Izjemoma, za prehodno obdobje ali v majhnih vrtcih se program montessori vrtca izvaja tudi v kombiniranih oddelkih. Znanstvena spoznanja in izkušnje iz šolske prakse jasno govorijo v prid uvedbi heterogenih oddelkov montessori iz dveh vidikov:

a) Pridobivanje znanja

- starejši otroci navdihujejo mlajše učence;
- mlajši otroci spoznavajo svoje meje, s čimer se spodbuja sposobnost za samopresojo;
- starejši otroci utrjujejo in poglobljajo znanje, ko snov razlagajo mlajšim;
- učni procesi potekajo pospešeno: otroci so si, kar zadeva duhovno stopnjo razvoja, med seboj bližje kot z odraslimi, zato se drug od drugega lažje učijo;
- ker v ospredju ni učna snov, se lahko pri obravnavi določenih učnih vsebin pomudimo dlje časa oz. se nekaterih drugih dotaknemo bolj površinsko. *»Ne vsem enako, temveč vsakemu svoje.«*;
- prevzemanje delovnih tehnik je lažje, ker otroci obstoječe strukture že poznajo.

²⁴ M. Montessori (2008), Srkajoči um, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

b) Socialno učenje

- spodbuja se vzajemna pomoč in tolerantnost;
- v komunikaciji z otroki različnih starostnih skupin je v splošnem mogoče dobiti več izkušenj. Tvrstna oblika sobivanja je naravna razvojna ponudba in dragocena protiutež »egoizmu otroka«, ki zaznamuje današnji čas;
- medsebojna tekmovalnost je manj izrazita, ker so »vloge« (veliki–mali, izkušeni–šibki ipd.) jasneje opredeljene;
- spekter »ponudbe vlog«, katere posameznik lahko prevzame, je večji (vsak otrok dobi jasno izkušnjo, kaj pomeni biti najmlajši, vmes in najstarejši).

Izkušnje heterogenih razredov spodbujajo razvoj zdravega in trdnega občutka lastne vrednosti.

Otroci praviloma ostajajo v istem oddelku tri leta in imajo v teh letih čas, da spoznajo vse materiale in s tem celotno vsebino posameznega področja.

Četudi se v določenem letu npr. bolj posveti matematiki, bo na drugem področju lahko dejavnejši v prihodnjem letu.

Č. Individualno delo otrok

Individualno delo je najpogostejša oblika dela otroka v predšolskem obdobju v oddelku montessori. Otrok v zgodnjem otroštvu ima zelo rad družbo vrstnikov, a njegova igra z vrstnikom še ne vključuje skupnih idej, ciljev, ampak skupen prostor: radi se igrajo v istem kotu, na isti mizi, v istem peskovniku, a vsak dela svojo »potičko«. Z večjo starostjo otrok pa raste tudi potreba in zmožnost za skupno igro, ki izhaja iz samomotivacije otrok.

Zato so materiali (v večji meri) pripravljeni tako, da jih lahko uporablja en sam otrok; če pa želi, potem lahko povabi k igri več otrok.

Individualno delo pomeni, da ima vsak otrok možnost izbirati materiale, ki ga v določenem obdobju zanimajo. Z izbranim materialom potem dela tako dolgo kot hoče in si ga izbira tako pogosto, kot ima potrebo. Individualni pristop sledi otrokovi potrebi, da dela na temelju samo-motivacije in v lastnem ritmu in tempu.

D. Skupinsko življenje

Bistveni del učnega okolja so drugi otroci. Življenje v vrtcu, ki dela po Montessori metodi, omogoča mnogo priložnosti za prijateljstva, interakcije, razvoj čuta za druge, za učenje sodelovanja.

V pripravljenem okolju sta izpostavljeni sodelovanje in čut za skupnost. Razlike med posamezniki so ne samo sprejemljive, ampak tudi cenjene. Ker so v skupini otroci različnih starosti, to prinaša s seboj bogastvo učenih priložnosti in pomaga ustvariti občutek za družino, kjer vsak prispeva in prevzema odgovornost za ohranjanje okolja. Heterogene skupine imajo »dedovanje«: starejši otroci poskrbijo za vodenje, usmerjanje in so vzorniki za mlajše otroke. Starejši otroci pa pridobijo s tem, da pomagajo mlajšim otrokom: okrepijo svoje prejšnje spretnosti in znanje in pridobijo zadovoljstvo, ker pomagajo drugim. Mešane skupine tudi omogočajo priložnosti za pestrost varnih, trajnih in polnih prijateljstev.

Socialno življenje otrok je pomemben vidik Montessori kurikulumu. Pomoč otrokom pri socialnem razvoju, spretnostih in sposobnostih je nujno potrebna za učinkovito uvajanje in

izvajanje Montessori programa. Pomembno je, da občutljiv odrasel podpira in spremlja kompleksnost socialnih odnosov.

Ker otroci niso rojeni s prirojenim znanjem o tem, kdaj in zakaj se rokujemo ali obrišemo nos..., se tega učijo v vrtcu kot del socialnega učenja. Ko se otroci s starostjo zavedajo razlik v kulturah, jih spodbujamo, da se veselijo različnosti in jih enakovredno spoštujejo. Otroci se tudi naučijo opazovati druge: prepoznavati kdaj kdo potrebuje pomoč, in da nihče ni premajhen, da bi bil koristen.

Eden izmed najbolj opaznih rezultatov Montessori vzgojnega pristopa je skupnost, ki se razvije med otroci. Ta razvoj podpira vrsta ključnih elementov Montessori vzgojnega pristopa:

- a. občutek pripadnosti vrtcu – lastništvo vrtca (pospravljanje, skrb za okolje)
- b. odgovornost drug za drugega (otroci pomagajo drugače kot odrasli: spoštujejo trud drugega in pomagajo le, če je to nujno)
- c. heterogenost skupin
- d. čas za skupnost (dejavnosti na črti: tudi v realnem življenju se zgodi, da moramo slediti skupini, sedeti in biti tiho): po tem, ko so otroci pridobili individualno disciplino jim pomagamo, da uspejo tudi pri skupnem redu ter se ga zavedajo, ko ga uspemo vzpostaviti (igra tišine).
- e. Skupnosti ni mogoče ustvariti brez odnosov. Otroci pa imajo vrsto priložnosti za vzpostavljane medsebojnih odnosov. Ti se ne dogajajo le pri skupinskem delu ampak so bogato prepleteni v vsakdanu.

Otroci imajo na voljo, da izberejo individualno dejavnost ali dejavnost, pri kateri je potrebnih več otrok. Določene dejavnosti so pripravljene tako, da ne omogočajo neposrednega sodelovanja (recimo zalivanje rož), pač pa posredno. Dejavnosti otroke spodbujajo k medsebojni pomoči in na ta način otroke spodbujajo k sodelovanju, vzpostavljanju odnosov. Določeni materiali – predvsem za starejše otroke - pa so pripravljene tako, da zahtevajo skupno delo več otrok – in se jih torej ne more igrati en sam otrok.

E. Vloga staršev

Pedagogiko montessori si je pa mogoče predstavljati samo, če pri delu vzgojiteljev sodelujejo tudi starši. Starševska odgovornost se torej začne že pri domači vzgoji. Od staršev se pričakuje, da temeljito spoznajo pedagogiko montessori, in sicer z branjem ustrezne literature, z obiskovanjem predavanj in z udeležbo pri drugih izobraževalnih možnostih.

Starši pri razvojnih in učnih procesih sodelujejo kot spremljevalci. Redni individualni pogovori med vzgojitelji in starši so namenjeni svetovanju in spodbudam, pa tudi razumevanju specifičnih razvojnih težav. Udeležba na večerih za starše je priložnost za izmenjavo izkušenj. Starši razvoj zaznavnih procesov lahko spremljajo s pomočjo hospitacij. Poleg tega so starši povabljeni, da s konkretnimi prispevki razširjajo znanje in sposobnosti otrok ter da pomagajo pri izpeljavi projektov in izdelovanju materialov.

Če starši poznajo pedagogiko montessori in vedo, kaj se v vrtcu dogaja, če sami pri tem sodelujejo in živijo z vrtcem, potem imajo zaupanje do vrtca. Zaupanje staršev pa omogoči, da se tudi otrok v vrtcu počuti varnega in lahko sproščeno živi, razvija svoje potenciale in je ustvarjalen.

Starši imajo zaradi različnih potreb in želja na voljo različne oblike sodelovanja:

- Možnost pogovora z vzgojiteljico. Najpogosteje pridejo starši na tak pogovor dvakrat letno in takrat naredimo pregled otrokovega razvoja na različnih področjih. Vzgojitelji povemo, kako ga mi vidimo, starši pa, kako ga oni vidijo v tem obdobju doma.

Pogovorimo se o tem, kje vidimo možnosti, da se bo še naprej razvijal, kje vidimo, da je zelo dobro napredoval, kje potrebuje več spodbude in podobno. Pogovor je obogatitev tako za starše kot za vzgojiteljico: iz teh pogovorov se veliko naučimo, bolj spoznamo otroka, na ta način se oboji bolj povežemo med seboj v skrbi in ljubezni za otroka.

- Dvakrat letno imamo strokovni sestanek za starše, o določenem vidiku pedagogike montessori ali o vzgojnih izzivih sodobnih staršev.
- Večer z očetmi: enkrat letno je poseben večer, ko se otrok vrne v vrtec z očetom. Pokaže mu, kaj najraje dela, in kako to delo poteka.
- Večer z mamami: ima isto strukturo kot večer z očetmi, le da je ta večer otrok v vrtcu le z mamo.
- Opazovanje otroka v vrtcu: starše že pred podpisom pogodbe o vključitvi otroka v vrtec povabimo, da preživijo vsaj eno uro kot opazovalec v vrtcu.
- Opazovanje otroka v vrtcu: vsaj enkrat letno priporočamo staršem, da kot opazovalci pridejo v vrtec dopoldan in opazujejo, kako poteka življenje v vrtcu, lahko po dogovoru z vzgojiteljico izbere poseben vidik opazovanja. Otroku predhodno razložimo, da se starši ne pridejo z njim igrati, ampak, da bodo imeli svoje delo: zapisovali si bodo, kaj se v vrtcu dogaja.
- Šola za starše: enkrat mesečno srečevanje z zunanjim strokovnjakom: starši v obliki skupine za samopomoč iščejo odgovore na vprašanja vzgoje
- Program za otroke in starše: opoldanski programi za otroke in starše, ki so v čakalni vrsti za vstop v vrtec ali pa trenutno ne morejo otroka vpisati v vrtec. Program spremljajo mesečna srečanja staršev ob ključnih vzgojnih tematikah tega obdobja.
- Skupna praznovanja, pikniki, izleti
- Prostovoljno delo: ob uvodnem pogovoru, pred podpisom pogodbe starše prosimo, da si izberejo način sodelovanja z vrtcem. Razložimo jim, zakaj je ta vidik pomemben: »Če otrok vidi, da doma starši nekaj pripravljajo za vrtec, ali pa, da delajo v vrtcu z otroki, potem ima otrok drugačen odnos do vrtca: zaupanje, spoštovanje, ceni vrednost predmetov. To omogoči otroku večjo domačnost in varnost, kar se kaže v lepem odnosu do vrtca, ki je tudi njegov.« Možnosti prostovoljstva:
 1. 1x tedensko (ali 1x na 14 dni) za eno uro v vrtec in delajo z otroki s posebnim materialom, ki mu rečemo pečene črke.
 2. Izdelovaje materialov doma ali v manjših skupinah v vrtcu,
 3. Predstavitev otrokom: svojega poklica, potovanja, konjička, igranja in instrument, umetniške delavnice z otroki, branje zgodb z otroki...
 4. Spremlstvo na izletih, obiskih galerij, predstav, muzejev, prireditve
 5. Pomoč pri obdelovanju vrta
 6. Drugo glede na sposobnosti in znanja staršev

F. Področja samoevalvacije vrtca montessori

Kriteriji, ki služijo za orientacijo pri samoevalvaciji dela v vrtcu montessori (oblikovala jih je mednarodna Montessori organizacija):

1. Splošni podatki

- Opis ustanove: število skupin, število otrok, starost otrok; zunanje in notranje površine vrtca; izobrazba, delovne izkušnje, dodatna izobraževanja strokovnih delavcev.

2. Pripravljeno okolje

- Soba (igralnica): opis vsake sobe
- Vhod in garderoba
- Oprema (omare, police, mize, stoli)
- Razporeditev področij v sobah
- Primernost, lepota in čistoča pohištva
- Okrasitev na stenah
- Primernost, lepota in čistoča materialov
- Kompletiranost posameznega materiala
- Kateri materiali manjkajo ali so nepopolni?

3. Vzgojitelji

- Izkušnje
- Osebnost: drža, vedenje, obnašanje
- Pregled na skupino
- Drža do posameznika
- Predstavitve materialov
- Ali obstajajo osnovna pravila, ki omogočajo samodisciplino?
- Samostojno delo otrok
- Obnašanje vzgojiteljev ob motnjah s strani otrok ali obiskovalcev
- Vtis ob odnosu vzgojitelj – otrok
- Vzdušje v skupini
- Koncentracija v skupini

4. Otroci

- Lastna izbira dela
- Samostojnost
- Ali otroke zaposli vzgojitelj?
- Katere materiale otroci pretežno izbirajo?
- Kako ravnaajo otroci z materiali?
- So v skupini otroci s posebnimi potrebami ali vzgojno zahtevni otroci?
- Socialni odnosi med otroci
- Reševanje konfliktov

5. Timsko delo vzgojiteljev

- Načrtovanje vzgojiteljev in izmenjava izkušenj
- Refleksije vzgojiteljev
- Težišča timskega dela
- Ostalo

4. PODROČJA DELA V VRTCU MONTESSORI

Osrednji namen vzgojnega programa v vrtcu montessori je pomagati vsakemu otroku, da polno razvije svoje sposobnosti, talente, na vseh področjih življenja. Dejavnosti, ki jih bomo našli v tem poglavju, podpirajo razvoj socialnih spretnosti, čustveno rast, razvoj koordinacije telesa, kakor tudi kognitivno pripravo za bodoča intelektualna prizadevanja. Holistični kurikulum, ki ga izvaja posebej usposobljeni vzgojitelj, otroku omogoča, da izkusi veselje do učenja in zagotavlja razvoj pozitivne samopodobe; zagotavlja izkušnje, iz katerih otroci pridobivajo, ustvarjajo svoje znanje.

Bolj specifični nameni v vrtcu montessori so:

- razvijanje pozitivne drže do vrtca: večina dejavnosti je individualnih: vsak otrok si izbere dejavnost, ki je mikavna prav zanj, saj najde v okolju dejavnosti, ki se stopnjujejo glede na njegove potrebe in stopnjo pripravljenosti. Posledično dela v svojem tempu, ponavlja kolikor želi, in izkusi vrsto uspešnih dosežkov. Na ta način oblikuje pozitivno držo o samega učenja.
- Pomoč vsakemu otroku pri razvoju samozaupanja: dejavnosti v Montessori vrtcu so oblikovane tako, da je vsak nov korak zgrajen na tem, kar je otrok že osvojil. Na ta način se izognemo negativnim posledicam, ki jih imajo pogosti neuspehi. Pozorno načrtovano zaporedje uspešnosti zgradi notranje samozaupanje v otroku, ki ga utrdi v prepričanju, da se lahko uči sam. Te dejavnosti, ki gradijo samozaupanje pa prispevajo tudi k zdravemu čustvenemu razvoju otroka.
- Pomoč otroku pri razvijanju koncentracije: učinkovito učenje predpostavlja sposobnost pozornega poslušanja in sprejemanja slišane ali predstavljenega. S pomočjo vrste izkušenj, ko je z zanimanjem zbrano sledil, otrok oblikuje navado vedno dalje pozornosti in s tem večja svojo sposobnost zbranosti, koncentracije.
- Skrb za ohranjanje radovednosti otroka: v hitro spreminjajoči se družbi, bomo vsi v določenem času učenci. Globoka, vztrajna in nenehna radovednost je prvi pogoj za ustvarjalno učenje. Otroku pomagamo razvijati radovednost, če mu omogočimo bogate raznovrstne učne situacije, kjer odkriva dimenzije, količine, lastnosti, odnose... Tako smo ustvarili bistveni element za ustvarjalno učenje.
- Razvijanje in navajanje otroka v vztrajnosti in pobudništvu: s tem, da je otrok obdan z mikavnimi materiali in učnimi dejavnostmi, ki so primerne njegovim notranjim potrebam, se otrok navadi, da se sam od sebe odloči za dejavnost. Postopno se učinki tega vidijo v pobudništvu – bistveni lastnosti v vodenju. »Osnovna pravila« otroka spodbujajo k izpeljavi dejavnosti do konca, kar postoma vodi v navado vztrajnosti, kakor tudi v zamenjavi dejavnosti z drugo, ko je končal s prvo.
- Skrb za otrokovo notranjo varnost in otrokov čut za red: otrokova potreba po redu in varnosti je globoko zadovoljena s pomočjo dobro pripravljenega, razvrščenega, bogatega, a preprostega okolja. To lahko opazimo po pomirjajočem učinku, ki ga ima okolje na otroka. Otrokova potreba po redu je neposredno zadovoljena s tem, da ima v Montessori vrtcu vsak predmet svoje stalno mesto. Osnovna pravila kličejo k temu, da je zmeraj vse na svojem mestu.

Vse to je mogoče s pomočjo dejavnosti, ki so v Programu Montessori vrtca razdeljena na naslednja področja: vsakdanje življenje, zaznavanje, jezik, matematika, umetnost (likovna in glasbena), znanost ter gibanje. Na vsakem področju lahko otrok izbira med mnogimi didaktičnimi materiali, ki so mu zmeraj na razpolago. Lahko rečemo, da sam sebi pripravlja

načrt dela s tem, ko izbira med njimi. Vzgojitelj opazuje, kaj si otrok izbira in mu nato po potrebi:

- predstavi material ali
- predlaga bolj zahteven ali bolj preprost material.

Materiali so na policah vsak dan – vsa leta, ki jih otrok preživi v vrtcu. Za obdobje od 1-3 let se pripravljeno okolje razlikuje od tistega za obdobje od 3 – 6 let. Prostor za mlajšo skupino ima več možnosti za gibanje in več materialov za urjenje v fini in grobi motoriki.

Vzgojitelj, ki ima zaključeno izobraževanje montessori, ima tudi izdelane svoje priročnike (za vsako področje enega). V priročniku je vsakemu materialu namenjena posebna stran v priročniku (glej primere v prilogi), kjer najdemo: opis materiala, starost otroka, ki mu je material namenjen, posreden in neposreden cilj, mikavno točko materiala, samokontrolo napake, potek predstavitve otroku, variacije in razširitve materiala ter opombe in fotografijo (ali risbo).

Oddelek montessori je ponavadi velik prostor, z občutkom odprtosti. V njej so nizke odprte omare s policami, mize različnih velikosti, pri katerih lahko udobno sedijo eden do štirje otroci. Tradicionalni oddelki montessori imajo zmeraj kombinirane vsaj tri starostne skupine, v majhnih osnovnih šolah je lahko tudi 6 letnikov otrok skupaj.

Prostor je razdeljen na področja, ki jih pogosto razmejujejo omare. Na vsakem področju so »materiali«, to je izraz za razvojne, učne predmete za delo na določeni vsebini nekega področja (umetnost, matematika, jezik, naravoslovje...). Montessorijeva je menila, da je globoka koncentracija bistvenega pomena, da otroci najbolje oblikujejo svojo osebnost in da do globoke koncentracije pride s pomočjo dela z rokami, torej z materiali.

Materiali so razporejeni po policah, kjer imajo stalno mesto. Otroci jih vedno pospravljajo na svoje mesto, da so tam pripravljeni za drugega otroka. Zelo je cenjena občutljivost za skupnost in spoštovanje za potrebe drugega.

Otroci nimajo stalnih sedežev, lahko delajo za katerokoli mizo, tudi na tleh na preprogah in se tekom dneva gibljejo prosto po sobi. Otroci lahko izberejo delo sami ali v lastno oblikovanih skupinah.

Materiali na policah morajo biti mikavni za otroke, da pritegnejo njihovo pozornost in da se s pomočjo ponavljajoče se uporabe naučijo konceptov. Večina materialov je lesenih, pobarvanih. Vsak material ima primarni namen, zaradi katerega ga imamo v sobi, ima pa tudi več sekundarnih namenov. Vzgojitelj otroke opazuje pri delu in je pozoren, ali znajo materiale dobro uporabljati. To mu namreč pove, ali snov razume. Vzgojitelj ponovi predstavitev, učno uro, če materiala ne uporablja natančno, pravilno. Ko vzgojitelj vidi, da je osvojil prejšnje vaje in je pripravljen za nov material v zaporedju, naredi novo predstavitev (z istim materialom novo vajo, varianto ali razširitev ali pa začne z drugim materialom).

Ob tem, da je uporaba materialov izredno strukturirana, je tudi celoten kurikulum močno strukturiran. Materiale znotraj kurikularnega področja vzgojitelj predstavlja v hierarhičnem zaporedju. Med materiali na različnih področjih kurikula pa obstaja kompleksna mreža medsebojnih povezav.

V sobi so na voljo materiali, ki si hierarhično sledijo, vzgojitelj pa je tisti, ki pozna to zaporedje materialov. Vsak material je natančno izdelan in pripravljen na polici – za otroka, ki ga bo potreboval glede na raven svojega znanja in interesa. Material vsebuje opredeljeni cilj, namen, zakaj se nahaja v sobi. Vsak material ima ob osnovi vaji, načinu uporabe, še različice in razširitve. Te ponudimo otrokom, ki jih potrebujejo: enim zato, da bi koncept pogledali z drugega vidika in ga morda tako bolje usvojili, drugim zato, ker potrebujejo več ponavljanja, utrjevanja, spet drugim pa zato, ker jih ta snov zelo zanima in želijo svoje znanje poglobiti, nadgraditi.

Ko otrok dela z vsemi materiali (včasih bolj nadarjeni katere izpustijo), vemo, da je dosegel tudi vse cilje. Zato vzgojitelju montessori ni treba za vsak cilj oz. vsebino pisati priprav in pripravljati didaktičnega materiala, s katerim bi snov približal učencem, ampak je material že domišljen in pripravljen. Vzgojiteljeva vloga je, da z opazovanjem otrok, analizo njihovega dela, pozna vsakega otroka in njegov nivo znanja ter razumevanja in ga usmerja, če je to potrebno k nadaljnjim izzivom.

Pripravo, ki jo pedagog montessori v resnici vsakodnevno uporablja, je otrok sam: izhaja iz tega, kar otrok sedaj je in ga pelje k znanjem, ki sledijo. Pri tem mu pomagajo priročniki, ki jih je sestavil v času študija pedagogike montessori. Priročnik obsega vse materiale določenega področja: opisana je sestava materiala, posredni, neposredni cilj, ki ga dosegamo, starost, pri kateri običajno otroci posegajo po tem materialu, osnovna predstavitev ter razširitve. V teh priročnikih je torej opisan kurikulum.²⁵

V sledečem programu so materiali le naštet, brez zgoraj naštetih podrobnosti.

²⁵ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press.

4.1. Vsakdanje življenje

Prve dejavnosti, s katerimi se srečajo otroci v okolju montessori, so dejavnosti iz področja vsakdanjega življenja. Te dejavnosti razvijajo otrokove sposobnosti tako, da znajo poskrbeti sami zase in za okolico. Lahko se vadijo v spretnostih oblačenja, zavezovanja, v uporabljanju žlice, pincete...

Otroci delajo realne, prave dejavnosti, ki vključujejo povezovanje roke in razuma ter povečujejo čudovito sposobnost koncentracije, kar je najboljša priprava za intelektualno delo, ki bo sledilo.

Neposreden namen dejavnosti vsakdanjega življenja je enak pri vseh: pomagati otroku, da bo razvijal

- Razpon koncentracije (zbranosti): otroku pustimo, da si vzame čas
- samostojnost (otroka spodbujamo, da izbira in dela samostojno)
- koordinacijo med očmi in roko (s pomočjo gibanja izgrajuje svoje mišice)
- čut za red (osebno razmišljanje, sprejemanje odločitev, razvoj reda v njegovem življenju)

Posreden namen dejavnosti vsakdanjega življenja:

- Razvoj samozaupanja, dobre samopodobe, ki pomaga otroku, da postane oseba.
- Razvoj socialnih spretnosti, vljudnost in spoštljivost postaneta del otrokovega bitja.
- Usmerjati otroka k realnosti; saj tudi delajo znotraj realnega okolja.
- Otroku pomagati na poti normalizacije: fizično, moralno in psihološko.

Zakaj naj imamo dejavnosti vsakdanjega življenja v Montessori metodi?

- ker pomagajo otroku,
- ker mu pokažemo, kako uporabljamo predmete (če jim ne pokažemo, ne bodo vedeli),
- pripravljamo jih na vsakdanje življenje,
- pomagamo jim, da se razvijajo posredno tudi na drugih področjih (razvoj motorike (fine in grobe), razvoj jezika, miselnih možganskih povezav...),
- s tem si bo pridobil tako ljubezen do okolice kot do predmetov v njej,
- otroci razvijajo tudi pozornost, ki postaja vse daljša,
- omogočimo mu prostor, kjer rešuje probleme (kam naj odložim olupek, kje naj primem držalo... ker je pomembno za matematiko).

Dejavnosti vsakdanjega življenja so preproste, dela jih lahko vsak otrok. Otroku omogočajo zaključen krog dela, ponavljanje dela, kar otroku pomaga ustvariti vzorce urejenosti, pomnjenja in zaporedja. Ker so dejavnosti vsakdanjega življenja zelo realne dejavnosti, postane vsak otrok ukoreninjen v realnost. Končni cilj: graditev otrokove pozitivne samopodobe, pa dosežemo s pomočjo ponavljajočih uspehov s temi dejavnostmi.

Dejavnosti, materiali med katerimi lahko otrok izbira na področju vsakdanjega življenja:

4.1.1. Starost od 1 – 3 leta:

Zaradi otrokovega občutljivega obdobja za red, posnemanje in samozavedanje, je to področje za majhnega otroka zelo privlačno. Dejavnosti lahko razporedimo po skupinah:

- skrb zase: slačenje, oblačenje, umivanje rok, umivanje obraza, česanje, okvirji za zapenjanje, uporaba stranišča, uporaba robčkov za brisanje nosu, priprava obroka hrane...
- skrb za okolje: brisanje prahu, prelaganje, pometanje, pomivanje, pomivanje mize, pomivanje table za risanje, zvijanje preproge, pranje perila, posode, loščenje, zalivanje rož, sajenje rož...
- vaje v vsakodnevnih gibih: prelaganje semen iz ene posode v drugo, delo s prijemalko, delo s pinceto, prenašanje tekočine z zajemalko, kapalko, prelaganje z žlico, pretakanje tekočin, ožemanje gobe, obešanje perila, nizanje na nit, zabijanje s kladivom...
- učenje vljudnosti in spoštovanja: pozdravljanje, priprava obeda, postrežba pri obedu, skupni obedi, tiho govorjenje, opazovanje, če dela kdo drug.

4.1.2. Starost od 3 – 6 let:

➤ umivanje rok	➤ zalivanje rastlin
➤ zapenjanje gumbov	➤ sajenje rož
➤ zapiranje zadrge	➤ šivanje (3 stopnje)
➤ brisanje nosu	➤ delo z lesom: zabijanje žebeljev
➤ zavezovanje	➤ tabla za delo z vijaki
➤ pregibanje (zlaganje)	➤ rezanje: delo s škarjami
➤ pretakanje tekočine	➤ mletje z mlinčki
➤ presipavanje trdnih snovi	➤ prenos mize
➤ prelaganje z žlico	➤ tišina
➤ drobljenje zrn	➤ dejavnosti na črti
➤ pometanje	➤ obdelovanje zelenjavnega/cvetličnega vrt
➤ čiščenje snega	
➤ loščenje	
➤ pranje perila	
➤ ščipalke za perilo	
➤ preja	
➤ prijemalka	
➤ pinceta	
➤ velika kapalka	
➤ vaja s kapalko za oči	
➤ priprava hrane: rezanje banane	
➤ priprava hrane: jabolko	
➤ priprava hrane: limonada	
➤ pečenje	
➤ razdeljevanje tekoče hrane z zajemalko	
➤ lomljenje oreškov	
➤ pomivanje posode	
➤ brisanje polite vode	
➤ odpiranje in zapiranje steklenic	
➤ uporaba gobe	
➤ čiščenje tal	
➤ čiščenje oken	
➤ čiščenje čevljev	
➤ cvetlični aranžmaji	

4.2. Zaznavanje

Delo z materiali zaznavanja prebuja otrokovega duha in čute. Namen dejavnosti na področju zaznavanja je pomagati otroku, da s pomočjo svojih čutil prebuja in razvija zavedanje različnih značilnosti ali kvalitet predmetov v okolici. Otrok se s pomočjo materialov zaveda svojih čutil, jih uporablja in jih z vajo izostruje. Otroku so materiali privlačni zaradi njegove potrebe po opazovanju, dotikanju, okušanju, poslušanju in vohanju.

Otrok sprejema in odkriva svet s pomočjo čutil. Bolj kot bo imel čute razvite, bolj kot jih bo znal uporabljati, bolj mu bo dostopen svet.

Imamo 5 čutov (vid, sluh, voh, okus, tip-temperatura). 4 kriteriji, ki jih psihologi uporabljajo za določitev, kaj je čut in kaj ne, so:

- Imamo sprejemnik – ločen organ: oko, uho, nos, usta, koža,
- V telo prihaja fizikalna energija: svetloba,...,
- Enkratna izkušnja človeškega bitja (barve),
- Posebno področje v možganih za posamezen čut.

Izobraževanje mora dopustiti otroku, da uporablja in razvija vse čute.

Neposredni cilji materialov zaznavanja so med drugim: pomagati otroku, da

- razvrsti vse, kar čuti (da občutke razvršča),
- spozna razmerja:
 - veliko / majhno, največje, najmanjše
 - dolgo / kratko
 - široko / ozko
 - visoko / nizko
 - toplo / hladno
 - glasno / tiho
 - kislo / sladko / slano / grenko
 - gladko / hrapavo,
- se nauči vizualnega razločevanja in konstruiranja oblik, barv in njenih odtenkov,
- se nauči taktilnega razločevanja oblik, površin, temperature,
- slušno razlikovanje zvokov, razločevanje okusov, razločevanje vonjav,
- priprava na geometrijo, desetiški sistem, pisanje,
- se nauči določenih spretnosti, ko dela z materiali.

Piaget postavi 7 stopenj procesa učenja novih stvari:

1. **Raziskovanje** – pripravljeni moramo biti, da otrok od 0-3 raziskuje
2. **Posnemanje** – otrok posnema, kar je videl pri vzgojitelju
3. **Predstavitev** – včasih naredi novo kreacijo, spet drugič zna ponoviti vse, kar je videl. 2,5-letni otrok je sposoben ponoviti le kratke predstavitve.
4. **Organiziranje** – postaja abstraktno. V mislih si predstavlja, kako stvari gredo.
5. **Memoriranje**

6. **Simbolizacija** – gre za izražanje tega, kar čutiš, s simboli: npr. povohaš jabolko, nato narišeš jabolko – slika simbolizira vonj jabolka.

7. **Ustvarjanje**

Po vsem tem je oseba sposobna za kreativno delo.

Na policah področja za zaznavanje bodo pripravljeni posebej oblikovani materiali, ki spodbujajo razvoj čutil, kot je niz valjev, ki se razlikujejo v določeni dimenziji: širini ali višini..., tkanine, ki jih otrok s tipom razvršča, trinom, ki je zanimiv za sestavljanje že sam po sebi, kasneje pa bo otroku služil kot konkretna predstavitev matematične formule. Nekateri materiali, kot recimo leseni valji, imajo »prijemek«, ki ga otrok prime s triprstnim prijemom, kar pripravlja otrokove mišice roke za pisanje... Vsak izmed materialov in njegovih stopenj je skrbno premišljen. Korak za korakom bo otrok postopoma, v lastnem ritmu in učnem stilu integriral različne spretnosti in pojavil se bo - pogosto se zdi, da brez napora – kompetenten bralec in pisec. Vzgojitelji se zavedajo, koliko se mora zgoditi, preden pride do tega pojava, in da to doseže le otrok s pomočjo aktivnega dela z materiali.

Maria Montessori²⁶ pravi, da so materiali materializirana abstrakcija: *“Abstract ideas are synthetic concepts of the mind which, independent of actual objects, draw some common qualities from them. These however, do not exist by them selves, but in real things (weight...)”*

Dejavnosti, materiali med katerimi lahko otrok izbira na področju zaznavanja:

4.2.1. Starost od 1 – 3 leta:

Dejavnosti, med katerimi lahko otrok izbira na področju zaznavanja razporedimo v skupine glede na to, kateri čut skušajo spodbujati, razvijati:

- vid:
 - dimenzija: valji, roza kocke, rjave stopnice, rdeče palice, leseni obroči
 - oblika: razvrščanje predmetov, zaboj z oblikami, tabla z elastikami, identifikacija geometrijskih teles, geometrijski predal (št. 1)
 - barva: prvi in drugi barvni zaboj, razvrščanje barvnih gumbov
 - položaj: postavljanje telesa ali predmetov: pred, za, pod, nad, na vrhu, ob strani
- tip
 - dimenzije: identifikacija s pomočjo stolpa, stopnic obročev, valjev, razvrščanja predmetov, skrivnostne vreče, peščenih črk
 - strukture: hrapave in gladke ploščice, kamen, les, kovina, tekstil,
- sluh:
 - identifikacija (zvoki predmetov okolici, avdio posnetki)
 - ujemanje: zvočni valji (3 pari)
- voh in okus: poskušanje različnih vrst sadja in zelenjave, zelišč...

²⁶ Montessori, M. (1967): The Discovery of the Child, Ballantine books, New York, 176.

4.2.2. Starost od 3 – 6 let:

Čut za vid

1. dimenzije
 - lesene klade
 - roza kocke
 - rjave stopnice
 - rdeče palice
 - barvni valji
 - binomna kocka
 - trinomna kocka
 - kocka potenc številke dve
2. oblika
 - predstavitev geometrijskih likov
 - omara za geometrijo
 - karte za geometrijsko omaro
 - konstrukcijski trikotniki: trikotni zaboj
 - konstrukcijski trikotniki: pravokotni zaboj
 - konstrukcijski trikotniki: veliki šest kotni zaboj
 - konstrukcijski trikotniki: mali šest kotni zaboj
 - konstrukcijski trikotniki: modri trikotniki
3. barva
 - zaboj z barvami št. 1
 - zaboj z barvami št. 2
 - zaboj z barvami št. 3
 - barvne palice z zrnji
 - Pitagorova sestavljanica

Čut za vid in tip

- geometrijska telesa
- osnove za geometrijska telesa
- razvrščanje predmetov
- skrivnostna vreča

Čut za tip

- hrapave in gladke plošče
- peščene plošče
- zaboj s tkaninami
- termične steklenice
- termične plošče
- ročna tehtnica
- steklenice za temperaturo

Čut za sluh

- zvočni valji
- zvonci

Čut za okus

- steklenice za okus

Čut za vonj

- steklenice za vonj

4.3. Jezik

Človeški jezik je fascinantno sredstvo komuniciranja. V učilnici, kjer vzgajamo po vzgojnem pristopu montessori, so dejavnosti, ki spodbujajo:

- govorjenje,
- poslušanje,
- branje,
- pisanje.

Namen področja jezika je, da otrok s temi materiali pogloblja in razvoja elemente jezika, ki jih je pridobil že na drugih področjih. Področje jezika je namreč prepleteno z drugimi področji, kjer pridobiva bogat besednjak (na področju zaznavanja...), motoriko in koordinacijo potrebno za pisanje (na področju vsakdanjega življenja), zbranost in vztrajnost potrebno za branje (področje vsakdanjega življenja).

Otroci pridobivajo jezik s pomočjo pozitivnih interakcij med ter z odraslimi ter med in z otroki. Zelo pomembno je, da z otrokom veliko govorimo, beremo knjige, uporabljamo rime in pesmi.

Vzgojo in razvoj jezika spodbuja okolje, kjer so otroške ideje in igre vrednotene in jih uporabljamo kot temelj za nadaljnje raziskovanje in razvoj. Otroku nudimo priložnost za samostojno uporabo jezika. Otroka poslušamo.

Razvoj jezika bo mnogo boljši, če ima otrok pozitivno samopodobo. Spodbujanje dobre samopodobe posega tudi na jezikovno področje.

Neposredni cilji materialov jezika so med drugim: pomagati otroku, da

- razvija, razširja besedišče
- poimenuje predmete v realnosti, na slikah
- poimenuje posamezne dele predmetov (kolesa, vrat...)
- prepozna različnosti in podobnosti predmetov
- prepozna različnosti in podobnosti slik
- prepozna podobnosti in različnosti besed
- zazna in ubesedi razlike med predmeti oz. slikami oz. besedami
- razvršča predmete glede na skupine (besed)
- se pripravlja na pravo branje
- razvija spretnosti potrebne za branje in pisanje
- raziskuje jezik
- razvija spretnosti za poslušanje in prepoznavanje zvokov ter glasov
- razvija spretnosti zavedanja sveta okoli sebe
- se seznani s simboli za posamezne glasove abecede
- povezuje simbole z glasovi s pomočjo mišičnega in vizualnega spomina
- bo raziskoval in analiziral jezik ter ga reproduciral z grafičnimi simboli
- bo prepoznaval, da imajo glasovi pomen
- bo prepoznaval, da imajo besede pomen

- bo prepoznaval, da je branje interpretacija zapisane misli druge osebe
 - imel izkušnjo pravega branja
 - bo prepoznaval in izražal zlogovanje besed
 - bo razvil fine motorične spretnosti v pripravi na pisanje (z uporabo pikala, škarij, krede...)
 - razvijal sposobnost pisanja in razumevanje zapisanega
 - bo razvijal nadzor pisala v svoji roki z lahkotnostjo pritiska
- Otroci, ki bodo sposobni branja, bodo v zadnjem letu v vrtcu lahko nadaljevali z odkrivanjem jezika še na dveh področjih:
- bo s pomočjo izkušnje in simbolov prepoznaval različne besedne vrste (samostalnik, pridevnik, predlog, veznik, glagol)
 - bo s pomočjo izkušnje in simbolov začel analizirati poved in prepoznal: povedek, osebek, predmet.

4.3.1. Starost od 1 – 3 leta:

Sledeče dejavnosti pomagajo otroku, da osvaja in razvija poimenovanje predmetov v svoji okolici in oblikovanje stavkov (izražanje misli). Te dejavnosti morajo odgovarjati otrokovi potrebi, da da vsemu, kar sreča, ime, kakor tudi otrokovi sposobnosti, da ustvarja simbole in koncepte in, da komunicira z ostalimi, ko se vedno bolj zaveda sebe kot ločenega bitja.

Zavedati se moramo, da se otrok uči, ker želi komunicirati. Ne nauči se le izoliranih besed, marveč tudi odnosa med besedami in namen besed: da bi sporočale misli in čustva tistega, ki govori.

Dejavnosti lahko razvrstimo med sledeče kategorije:

- zagotavljanje in popravljanje izgovarjave:
 - ko govorimo z otrokom, počasi, jasno in razločno izgovarjamo besede
 - branje zgodb,
 - rime,
 - igre z zvoki (zvok glasov črk)
 - nevsiljivo ponavljanje pravilne izgovarjave besed, ki jih izgovorijo narobe
- bogatenje besednega zaklada:
 - govor in dialog,
 - branje zgodb,
 - rime in pesmi,
 - igra prepoznavanja predmetov,
 - poimenovanje predmetov v okolju z učno uro v treh stopnjah,
 - poimenovanje pomanjšanih predmetov, ki jih nimamo v neposredni bližini,
 - vaje ujemanja in poimenovanja predmetov iz okolja in slik predmetov,
 - vaje poimenovanja slik predmetov,
 - material za bogatenje besednega zaklada: materiali zaznavanja, knjige, sestavljanke, stereotipne vreče...),
- razvoj jezika za boljšo komunikacijo: izkoristiti vsako priložnost za pogovor s vsakim otrokom,
- vaja v pogovoru: postavljanje zaprtih vprašanj

- vaja v pogovoru: postavljene odprti vprašanji
- simbolna predstavitev jezika: peščene številke in črke.

4.3.2. Starost od 3 – 6 let:

Za to starostno obdobje je Maria Montessori razvila tri osnovne materiale: peščene črke, premična abeceda in kovinski liki. Ti so nepogrešljivi sestavni del vsakega okolja montessori. Druge materiale mora vsak vzgojitelj pripraviti sam glede na potrebe in želje otrok.

Splošni material, ki ga potrebujemo za področje jezika, so: svinčniki, papir, papir s črtami, nalepke, papir, narezan na trakove, škarje, pisala.

Sledeči seznam osnovnih Montessori materialov naj bo otrokom na razpolago v naštetih sklopih:

1. Razvoj besednega zaklada in govorni razvoj

Drža vzgojitelja daje otroku samozavest in pogum za govorjenje. Je vzgled, t.j. pazi na svoj jezik (natančna izgovarjava, izbira besed). Okolje je pripravljeno tako, da nagovarja otroke k pogovoru. Knjige, slike, predmeti – vse to je dobra jezikovna ponudba, ki spodbuja otroke k odkrivanju jezika. Vzgojitelj govori z otrokom na naraven način, pripoveduje resnične zgodbe (o domu, o otokih, o živalih, itd.) in opogumlja otroke, da spregovori o svojih lastnih majhnih doživetjih. Vzgojitelj opogumlja otroke, da spregovori pred občinstvom. Ne samo zaradi tega, da se vadi v govorjenju, ampak, ker je to tudi pomoč pri izgradnji osebnosti. To je podzavestni proces pri majhnem otroku. Poslušalci vzamejo otroke, ki govorijo, resno. Vzgojitelj postavlja vprašanja o pomembnih temah. To je posredna priprava na kasnejšo stavčno analizo ('Kaj je delal?'; 'Kdo je kuhal?'; 'Kaj je kuhal?'...).

Dejavnosti:

- pogovor,
- poročanje o lastnih doživetjih,
- bogatenje besednega zaklada ob realnih predmetih v okolici, pomanjšanih predmetih,
- karte za bogatenje besednega zaklada (komplet kart – klasificiranih, dva kompleta kart, karte z opisom dejavnosti),
- branje knjig,
- pripovedovanje zgodb
- recitiranje verzov, pesmi, prstnih iger, ugank
- priprava gledališke predstave, igre vlog
- petje in poslušanje pesmi
- obisk kulturnih prireditev.

2. Razvoj poslušanja, vaje v poslušanju

- Igre za vaje v poslušanju (primeri: kdo sem?, Zvoki iz okolice, Simon reče)
 - pestrost glasbenih instrumentov, zvočni valji, glasbeni zvonci montessori
 - kasete, zgoščenke
 - gibanje ob glasbi / različice
 - vaje s ploskanjem
 - igra "tišina"
- glasovne igre:
 - vaje za prepoznavanje prvega glasu v besedi (dva predmeta, vsi glasovi v abecedi se zvrstijo kot prvi glas)
 - vaje za prepoznavanje zadnjega glasu v besedi
 - vaje za prepoznavanje vseh glasov: tridelni pladenj
 - vaje, uganke črkovanja
 - vaje z rimami
 - iskanje števila glasov in števila zvokov

3. Pisanje: s pomočjo premičnih črk in nato razvoj grafomotorike ter učenje pisanja črk in besed s pisalom

Katere sposobnosti potrebuje otrok za pisanje?

1. Umske sposobnosti:

- Preden otrok nekaj napiše potrebuje urejen um. Otrok je že veliko absorbiral, razvrščal in strukturiral tako, da im notranji red in mora biti sposoben jasnih predstav o tem, kar želi podeliti: predmete/ osebe/ živali in njihove povezave.
- Otrok potrebuje logiko. Logično ali zaporedno razmišljanje za sosledje glasov in besed
- Otrok potrebuje razširjen besedni zaklad, da lahko izrazi svoje misli z besedami.
- Otrok mora poznati simbole in njihove odgovarjajoče glasove. Otrok mora biti sposoben analizirati glasove v besedi (glasovna analiza) in spet pravilno sestaviti (glasovna sinteza).

2. Ročne sposobnosti:

- Potrebna je dobra koordinacija oko roka (fina motorika).
- Natančna izgovarjava in precizna sposobnost razločevanja glasov omogoča natančen zapis glasov s simboli.
- Prsti za pisanje morajo biti sposobni držati pisalo.
- Otrok mora tekoče voditi pisalo in biti sposoben tekočega pisanja.
- Pisalno gibanje mora imeti neko obliko, to je otrok mora prepoznati oblike in jih biti sposoben tudi sam narediti.
- Prednost ima diferencirano zaznavanje.
- Gibanje mora prihajati sproščeno iz roke (ramensko področje).
- Zapestje se mora premikati sproščeno.
- Otrok mora ostajati znotraj omejitev.

Posredna priprava na pisanje:

- Dejavnosti vsakdanjega življenja, zaznavanja, umetnosti (drža čopiča, barvic, uporaba pikala in škarij...), matematike, glasbe, razvoj govora in bogastvo besednega zaklada.

Neposredna priprava otroka na pisanje poteka s pomočjo naslednjih materialov:

- peščene črke
- premična abeceda

- mala premična abeceda
- kovinski liki
- pisanje na tablo s kredo ali pisanje z voščenkami
- pisanje črk na ozke trakove (brez črt), pisanje na in med črte
- povezovanje črk v besede
- pisanje zgodb

3. Branje:

1. bralna skupina: učenje branja od ene besede do stavka:

1. del: učenje branja besede.

1. korak: 'mehansko branje': Otrok prebere eno besedo

Materiali:

- 'prvo branje'
- 'uvajanje fonogramov'

2. korak: 'klasificirano branje': Otrok se nauči bralnega reda

Besedo priredimo nekemu predmetu

Materiali:

- 'besedne karte z imeni predmetov ali oseb'
- 'besedne karte z imeni dejavnosti'

Besedo priredimo neki sliki

Materiali:

- 'beseda – slika material'

Besedo preberemo brez slikovne podpore.

Materiali:

- 'beseda na listku'

2. del: Učenje branja besednega reda

Material:

- 'navodila, ukazi'

3. del: Učenje branja stavka

Material:

- 'bralne knjižice, zvezki'
- 'definicije'

2. bralna skupina: Doživetje funkcij besednih vrst:

3. korak: 'interpretativno branje': Otrok se nauči interpretirati misli

Otroci v vrtcu montessori pogosto v predzadnjem letu v vrtcu znajo prebrati posamezne besede in stavke, zato so jim vaje iz 2. bralne skupine v prijeten izziv.

Besede nekega besednega reda med seboj ločimo in zamenjamo, nato vprašamo po smislu tega spremenjenega zaporedja. Otrok doživi funkcijo besednih vrst. Pomen besedne vrste in njihovo poimenovanje podamo kasneje oz. v OŠ, v predšolskem obdobju je poudarek na doživetju.

Materiali:

- 'igra s samostalnikom'
- 'predstavitev pridevnika'
- 'predstavitev veznika'
- 'predstavitev predloga'
- 'predstavitev glagola'
- 'predstavitev prislova'

3. bralna skupina: Sestavljanje in spreminjanje naših besed:
 Materiali:
 ○ 'študij besed'
4. bralna skupina: Prepoznavanje stavčne strukture (tvorba stavka, stavčna analiza)
 Stavčne člene nekega stavka ločimo med seboj in raziskujemo njihovo razvrstitev in vlogo. Pomen in poimenovanje stavčnih členov podamo kasneje, najpogosteje v OŠ.
 Materiali:
 ○ 'stavčna analiza'

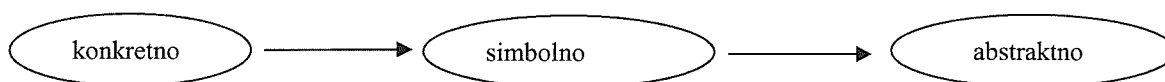
4.4. Matematika

Maria Montessori imenuje skupaj s Pascalom človekovega duha »matematični duh«. S tem želi povedati, da matematika ni težek, poseben fenomen, do katerega imajo dostop le nekateri, posebej nadarjeni, ampak, da je matematika nekaj, kar kratkomalo spada k človeku.

Kjer se srečamo z razvrščanjem, primerjavami, zaporedji, gre za matematične pojave. Tako je vsa človeška kultura, posebej pa tehnična civilizacija industrijske in informacijske dobe, prepletena z matematiko. Da človek zavestno šteje in meri, lahko zasledimo še 3000 let pred Kristusom. Vendar pa je imel človek že mnogo prej matematični odnos do stvari in pojavov.²⁷

Zelo podobno pot prehodi otrok. Najprej se sreča z mnogimi konkretnimi izkušnjami pri rokovanju s stvarmi, kasneje pa pride do abstrakcije pridobljenih spoznanj. Pri tem mu je v pomoč material iz področja zaznavanja, ker mu ponuja »materializirane abstrakcije«. Prav ta material odpre otroku vrata v matematični svet, zato ga Maria Montessori imenuje »temeljni matematični material«. Ob delu z njimi se otrok sreča z matematiko: meritve, štetje, primerjanje... so del matematičnega duha. Ta srka otrokov um po naravni poti s pomočjo mnogih zaznavnih izkušenj temeljne matematične izkušnje.

Tako kot na drugih področjih v metodi montessori, tudi pri matematiki začnemo s tem, kar je znano in nadaljujemo k temu, kar ni znano otrokom. Matematični material je tesno povezan s področjem zaznavanja. Rdečim palicam sledijo rdeče-modre palice, ki so enake oblike in dimenzij. Otroci morajo začeti s konkretnimi materiali. Po konkretnih materialih se dogovorimo o simbolih, ki predstavljajo konkreten material (kot npr. št. 4). Ko pa se igramo z idejami, potem govorimo o abstraktnosti. To so trije koraki, ki jim sledi človekov um:

Otrok si na matematičnem področju pridobi predstavo o številih in pride do štetja, dobi vpogled v strukturo decimalnega sistema in odkrije bistvo osnovnih operacij.

Material montessori iz področja matematike zadovoljuje otrokove potrebe po delu s vsemi čuti. Delo z materiali pomaga otroku, da pride do čudovitih odkrij, hkrati pa omogoča

²⁷ Montessori Vereinigung (1992). Montessori material, Teil 1. Netherlande: Nienhuis Montessori, 87

natančno vpeljevanje v svet matematike. Dolga obdobja vaje omogočajo otroku, da pride samostojno do abstrakcij, in da pridobljena spoznanja uporabi. S konkretnim materialom lahko tudi mlajši otroci rešujejo naloge, ki se nam zdijo na prvi pogled pretežke.

Material otrok jasno pokaže na povezavo med geometrijo, algebro in aritmetiko. Primer: material z zlatimi kroglicami (ali lesenimi kockami) otroku ne posreduje le števil in njihovih operacij, ampak tudi predstavo, a je ena točka, deset črta, 100 kvadrat, 1000 pa kub desetke. Izračunavanje površin in plaščev teles, potence so nadaljnji primer povezave med geometrijo in aritmetiko. Na vse te izkušnje se bo lahko otrok opiral v letih, ki ga še čakajo.

Maria Montessori ima pred seboj celovito matematično vzgojo in izobraževanje otroka. Z materiali želi otroka usposobiti, da bo lahko s pomočjo svojega matematičnega duha razumel naravo in kulturo v svojih matematičnih strukturah, in da se jo bo naučil – v dobrem smislu – obvladovati.

4.4.1. Starost od 1 – 3 leta:

V tem zgodnjem obdobju v Montessori pripravljenem okolju ni področja, ki bi ga imenovali področje matematike: torej ni »matematičnih materialov«, ampak je matematično področje povezano s področjem zaznavanja, kot smo povedali v uvodu.

Matematika (zaznavanje) pa je prepletena tudi z drugimi področji, kjer je pomembno pridobivanje vrlin kot so samozaupanje, pobudništvo, radovednost, sposobnost koncentracije, vztrajnosti.... Vsako izmed področij pa poskrbi za določen vidik, ki pripravlja otroka na svet matematike, recimo:

- vsakdanje življenje (primer priprava mize) pripravlja otroka na razumevanje zaporedij, zaključenih ciklusov, reševanje konkretnih težav, otrok se uči štetja, razmerja 1:1, ...
- gibanje (fina in groba motorika) sta nujno potrebna za natančnost pri matematiki.

Pomembno je, da otroku omogočimo izkušnje, kjer lahko spoznava:

- štetje
- klasificiranje
- zaporedja
- prepoznavanje vzorcev
- geometrijske like
- dimenzije, jih primerja, išče razlike in podobnosti, postavlja po stopnji
- simbole za konkretne predmete
- orientacijo v prostoru

Po približno drugem letu in pol damo otroku na razpolago materiale, našete spodaj za starejše starostno obdobje, saj se otrokovo razumevanje matematičnih pojmov razvija zelo različno.

4.4.2. Starost od 3 – 6 let:

Neposredni cilji materialov iz področja matematike so med drugim: pomagati otroku, da

- pridobi pojme števil od 1 – 10, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- se nauči štetja od 1 – 10, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- se vadi v štetju konkretnega materiala od 1 – 10, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)

- utrjuje zaporedja
- spozna številke
- poveže imena in simbole števil od 0 –9, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- se zna številke napisati
- pridobi izkušnje z metričnim sistemom
- pridobi predstavo o enicah, deseticah, stoticah in tisočicah
- spozna imena mest desetiškega sistema
- spozna strukturo desetiškega sistema
- povezava konkretnega desetiškega sistema z abstraktnim (številkami)
- se nauči menjav v desetiškem sistemu
- utrjuje linearno štetje
- se nauči štetja s preskakovanjem (ritmično štetje, poštevanka) ob konkretnem materialu
- spoznava osnovne operacije: seštevanje odštevanje, množenje, deljenje do 20 (kasneje do 100, oz. 10000) s konkretnim materialom
- spoznava geometrijska telesa,
- spoznava dele celote, ulomke.

Povzamemo lahko, da se otroci v obdobju do vstopa v šolo srečajo z naslednjimi področji matematike:

1. Števila od 1 – 10
2. Desetiški sistem in razumevanje vrednosti prostora
3. Linearno štetje
4. Računskimi operacijami (+, x, ÷, -)
5. Ulomki: vsak ulomek ima črto in številko pod črto, ki pove koliko delov ima celota. Večja kot je številka, manjši je kos. Zgornja številka pa pove, koliko jih lahko vzameš, oz. koliko jih je ostalo.

Materiali, ki jih imajo otroci na voljo za spoznavanje matematičnih simbolov in operacij, so: (vsak od materialov ima sebi lasten koncept: namen in način uporabe za otroka – z variantami in razširitvami):

- Rdeče modre palice
- Peščene številke
- Zaboj s palčkami
- Številke in kamenčki
- Igra spomina
- Predstavitev lesenih kock 1, 10, 100, 1000
- Predstavitev števil 1, 10, 100, 1000
- Postavitev 9 s kockami
- Postavitev 9 s številkami
- Horizontalna postavitev 45
- Vertikalna postavitev 45
- Ročna menjava
- Kratke stopnice
- Tablanajst
- Tablaset
- Tabla sto
- Zvitek
- Kača
- Bančna igra seštevanja

- Bančna igra množenja
- Bančna igra deljenja
- Bančna igra odštevanja
- Verige števil
- Tabla za seštevanje
- Tabla za množenje
- Tabla za deljenje
- Tabla za odštevanje
- Igra s ploščicami (1,10,100, 1000)
- Malo računalo
- Igra s pikami
- Ulomki

4.5. Gibanje

Razvoj motorike je nujno potreben in predpogoj za vsako vrsto učenja. Otrok podobo o svojem telesu počasi ustvarja skupaj z izkušnjami s svojim telesom in s tem, kaj lahko telo naredi s predmeti v svoji okolici. Iz teh izkušenj prihaja čut za orientacijo, ki je temelj vsega učenja.

Otrok ima potrebo po raziskovanju. V zanj posebej pripravljenem okolju mu omogočimo, da jo lahko svobodno izraža in živi. Oprema, pohištvo vrtca povabi otroka, da se giblje bolj osredotočeno in razumno. Vaje vsakdanjega življenja so začetna točka napredovanja v učenju.

V knjigi »Perceptual Motor Development for the Montessori Children's House« lahko beremo, da otrok, ki lahko nadzoruje gibanje svojega telesa, lahko doseže samostojnost in samokontrolo. Zato je razvoj motorike tako pomemben del učenja za otroka.

Dejavnosti, ki jih moramo pripraviti na področju gibanja so take, ki otroku pomagajo razvijati koordinacijo, ravnotežje in moč. Te dejavnosti morajo dogovarjati na otrokove potrebe in interese na določeni stopnji raziskovanja, samostojnosti in imitacije.

Cilji, ki jih z dejavnostmi na tem področju želimo dosežati, so med drugim:

- omogočati zdrav telesni razvoj, z učenjem skrbi zase (higiena, zdravje)
- spodbujanje in omogočanje gibanja otrok
- pogosto gibanje na svežem zraku
- sprehodi v ritmu in hitrosti otroka (vključno s strminami)
- razvijati moč, hitrost, spretnost, samokontrolo gibanja
- spodbujanje zavedanje lastnega telesa in nadzora nad gibi telesa
- omogočanje priložnosti, za razvoj samozaupanja, samozavesti na gibalnem področju otroka
- uvajanje v svet iger in športa: spoštovanje pravil (spoštovanje drugih, okolja in zaradi varnosti), učenje sodelovanja, sprejemanja zmaga in porazov.

4.5.1. Starost od 1 – 3 leta:

Ko otrok shodi, doseže novo stopnjo samostojnosti: sposoben je narediti stvari sam. Na tej točki lahko tudi opazimo, da rad gre na dolge sprehode, da rad nosi težke premete, pleza in preizkuša različne vrste gibov gibanja. S pomočjo gibanja pride otrok v stik in odnos z okoljem. S pomočjo gibanja dela tisto, kar izraža njegovo notranje življenje. »Gibanje je tisto, ki ločuje živo od neživega.«

Na področju gibanja moramo bolj ustvarjati primerno vzdušje svobode, da se otrok lahko giblje, kakor potrebuje, kakor pa da zanj pripravljamo dejavnosti. Na tej stopnji potrebuje otrok možnosti za raziskovanje, da je samostojen, in da posnema dejanja drugih.

Zato predlagamo sledeče materiale, ki stimulirajo nekatere od naštetih potreb:

- varen zunanji in notranji prostor
- (baletni) drog za dvigovanje
- vrv za guganje
- nizki drog za ravnotežje
- težki predmeti za nošenje
- stopnice
- žoge
- črta

Dejavnosti:

- dnevni sprehodi (raziskovalni)
- svobodna uporaba materialov zunaj
- žoganje
- igre gibanja s pomočjo ritma, melodije, ki vsebujejo različno gibanje (hoja, skoki, tek),
- imitacija (gibanje živali, gibi z različnimi deli telesa, drže,...)
- igre gibanja odrasel – otrok
- dejavnosti na črti: stanje na črti, hoja, obračanje, sedenje, sedenje pri miru, kotaljenje žoge.

4.5.2. Starost od 3 - 6 let:

Otroci v tej starosti imajo med drugim naslednje priložnosti za gibanje:

- vsakodnevno ob dejavnostih – delo z materiali glede na starostno stopnjo otrokom omogoča gibanje
- vsakodnevno gibanje zunaj – v dobrem Montessori okolju imajo otroci vedno možnost biti v prostoru ali zunaj
- vsaj enkrat tedensko sprehod v okolico vrtca
- večkrat tedensko gibanje v telovadnici: ob vodenih dejavnostih otroci razvijajo svoje gibalne spretnosti, telesno moč, ravnotežje, koordinacijo in grobo motoriko telesa v celoti
- vsakodnevno gibanje na črti: na tleh je nalepljena črta v obliki elipse (Maria Montessori je opazila, da otroci zelo radi hodijo po robovih pločnika ali nizkih zidovih...): otroci se ob petju, glasbi ali ritmu gibljejo po črti. Gibanje je sestavljeno iz : hoje, hoje po prstih, teka, korakanja, sonožnih skokov, skakanja po eni nogi, galopiranja ter hopsanja. Oblika izvajanja črte je različna od skupine do skupine. Kar je enotno, pa je, da se otroci po črti gibljejo vsak dan: najmanj 10 minut. Vsakemu gibanju po črti sledi igra tišine: čas, ko so vsi otroci za nekaj sekund ali minut tiho, čisto pri miru in poslušajo določen zvok (iz okolice, pojočo skrinjico, igranje na instrument...). Igra tišine prav tako prispeva k razvoju motorike, saj se tu otroci vsakodnevno učijo nadzorovanja svojega telesa in zavedanja, da so gospodarji gibov.
- Dejavnosti:
 - Elementarne igre:
 1. Proste igre: (primer: Letala - potres – poplava, Ribič gre na lov; Reši me bratec, Črni mož, Lisica in piščanci, Gremo domov, Dan in noč)

2. Igre in vaje z žogo: (brcanje žoge prosto po prostoru, udarjanje žoge s pestjo prosto po prostoru, zadevanje koša z žogo v koloni, vodenje žoge prosto po prostoru z obema rokama ali z eno roko, kotaljenje žoge po črtah z obema rokama, z eno roko, metanje žoge v gol izza črte, brcanje žoge v gol izza črte, lovec in zajec, zadevanje velike kotaleče se žoge z manjšimi žogami.
 3. Igre s kolebnico (repki, preskakovanje dolge kolebnice, ki se vrti v krogu na tleh, podtekanje dolge kolebnice, ki se vrti vertikalno; preskakovanje kolebnice, ki se vrti vertikalno, preskakovanje kolebnice, ki stoji pri miru (skok v višino), limbo, prehod dveh paralelnih kolebnic)
 4. Igre z obroči (avto, kotaljenje obroča prosto)
 5. Igre s padalom (goba, menjava mest, mačka in miš, pes in zajec)
- Naravne oblike gibanj
 - PLAZENJA
 - LAZENJA
 - HOJA
 - TEK
 - PLEZANJA
 - SKOKI
 - METI
 - Poligoni sestavljeni iz sledečega nabora vaj
 1. skupina: vaje z žogo
 2. skupina: preval naprej / preval nazaj / sveča...
 3. skupina: valjanje po ravnem / valjanje po strmini...
 4. skupina: hoja po kolebnici / hoja po lestvi / hoja po gredi...
 5. skupina: plazenje skozi okvir naprej, nazaj ali bočno / lazenje čez oviro naprej, nazaj ali bočno / lazenje skozi obroč ali pod oviro / lazenje skozi tunel...
 6. skupina: trampolin / ravnotežna deska...
 7. skupina: preskakovanje stožcev sonožno, po eni nogi / preskakovanje z rokami na tleh ali z oporo na rokah na klopi / poskoki po osmici narisani s kreda na tleh / skoki v obroč – sonožno, preskakovanje kolebnice na tleh ...
 8. skupina: plezanja po letveniku na različne načine
 9. skupina: visenja na drogu ali letveniku
 10. skupina: skoki v globino iz visenja ali s skrinje

- Vadba po postajah, sestavljena iz sledečega nabora vaj

1. SKUPINA: VAJE ZA ZAVEDANJE TELESA (gibanje ob pesmi na črti, obdržati ravnotežje na treh, dveh, eni točki, ob stoji na eni nogi izvedba različnih nalog, plezanje po vrvi z vozli, kasneje brez vozlov)
2. SKUPINA: VAJE RAVNOTEŽJA (dejavnosti na gredi, dejavnosti na ravnotežni deski, hoja s hoduljami)
3. SKUPINA: VAJE LOKOMOCIJE (vse vaje naravnih oblik gibanj razen metov)
4. SKUPINA: VAJE AKSIALNIH GIBANJ (prevali, sveča, valjanja, krepilne vaje, vlečenje za roke naprej nazaj v paru)
5. SKUPINA: VAJE SLEDENJA Z ŽOGO (zadevanje nizkega koša z žogo, odbijanje žoge v tla k partnerju, metanje žoge partnerju, zadevanje predmetov z visečo žogo)

- Vadba na črti

OGREVANJE (izmenično zaradi počitka): hoja naprej / nazaj / po prstih / petah / korakanje / izpadni korak naprej, nazaj, v stran; tek naprej, na mestu visoko kolena, z odporom partnerja; hopsanje; poskoki po eni nogi; sonožni poskoki; skoki skupaj-narazen; hoja po vseh štirih (naprej, nazaj, s trebuhom gor ali dol)

RAZTEZNE VAJE: (kroženje z glavo, dlanmi, rokami, boki, gležnji; odkloni levo-desno z rokami nad glavo; zamahi nasprotna roka-nasprotna noga; objem kolen z rokami...)

KREPILNE VAJE: (počepi z rokami v bok 10x; v leži na trebuhu, roke iztegnjene pred sabo – na 'hop' dvignemo dlani in komolce od tal, počakamo 2 s in na 'dol' spustimo roke na tla (3x), 'lastovka'...)

GLAVNI DEL (delo po postajah ali poligon):

1. POSTAJA (na blazini) aksialna gibanja in vaje zavedanja telesa: preval naprej / preval nazaj / sveča / valjanje...
2. POSTAJA (lokomotivna gibanja - ravnotežje in koordinacija): hoja po kolebnici na različne načine / hoja po lestvi naprej, nazaj / lazenje po lestvi naprej, nazaj / hoja po gredi naprej, nazaj, bočno / lazenje po gredi naprej, nazaj / plazenje skozi okvir naprej, nazaj, bočno...
3. POSTAJA (ravnotežje): trampolin / ravnotežna deska / hoja z lonci...
4. POSTAJA (lokomotivna gibanja - eksplozivna moč): preskakovanje stožcev sonožno / preskakovanje stožcev po eni nogi / preskakovanje z rokami na tleh sonožno levo-desno / poskoki po osmici narisani s kredo na tleh, poskoki v slalomu okrog stožcev z žogo med nogami...

4.6. Umetnost

Otrok je v pripravljenem okolju izpostavljen posebej zanj izbranim umetniškim delom: slike na steni so na višini, primerne njemu. Prostor je estetsko, a preprosto urejen. Pesmi, glasba sta izbrani premišljeno in z občutkom, ker oblikujemo prefinjen otrokov čut za glasbo.

Cilji, ki jih z dejavnostmi na tem področju želimo dosežati, so med drugim:

- Razvijati čut za lepo
- omogočiti priložnosti za spoznavanje umetnosti
- usposobiti otroka za prepoznavanje, cenjenje umetnosti
- razvijati spretnosti potrebnih za ustvarjanje umetnosti
- razvijati in spodbujati otrokovo nagnjenje k umetniškemu izražanju
- spodbujati otroka k prepoznavanju, poslušanju notranjega sveta
- spodbujanje otroka k prepoznavanju lastnega, izvirnega in k ohranjanju lastne izvirnosti
- spoznavati umetniške stvaritve kulturne dediščine
- spodbujati k samovrednotenju svojih del, ne glede na pohvale in kritike drugih
- razvijati spretnosti uporabe različnih likovnih tehnik

4.6.1. Likovna umetnost

Vloga umetnosti v pristopu montessori je v tem, da spodbujamo otroka k razvijanju specifičnih spretnosti, da bi mu te pomagale pri lastnem izražanju. Otrok bo uporabljal voščenke, barve, glino, lepilo, škarje in papir kot medija za svoje izražanje.

Predstavitev na področju umetnosti v Montessori programu je sestavljena iz tega, da otroku pokažemo, kje materiali so, kako uporabljamo te materiale in kako za seboj pospravimo ali zamenjamo, nadomestimo, da je material pripravljen za naslednjega otroka. Končnega izdelka odrasli vnaprej ne določamo. Otrok naj bo svoboden v uporabljanju svoje domišljije in sredstev, da s tem ustvari, kar izbere, kar želi.

Odrasli pa moramo pripraviti okolje. Okolje naj vključuje barve in materiale, ki jih bo mogel otrok z lahkoto uporabljati. Okolje naj ne vključuje umetniških projektov z določenim izdelkom v mislih. V starosti do 6 let je proces ustvarjanja tisti, ki je za otroka pomemben. Vse to delo otrok pa spremljajo obiski galerij in centrov različnih umetniških zvrsti.

Odrasli v sobi je odgovoren, da zagotavlja okolje za ustvarjalnost. Odrasel naj ne kritizira ali hvali otrokovega dela, marveč naj ga vpraša, kar čuti o svojem delu. To spodbuja otrokovo ustvarjalnost.

Osnovna področja, ki jih ima otrok na voljo pri umetnosti:

- Priprava roke
 - Striženje s škarijami
 - Lepljenje
 - Lepljenje z lepilnim trakom
 - Pretikanje
 - Spenjanje
 - Luknjanje (luknjači z motivom)
- Risanje
 - Risanje z barvicami
 - Risanje s kredo
 - Risanje z voščenkami
 - Risanje z oljnimi barvicami (pasteli)
 - Risanje ob glasbi
 - Risanje opazovanih predmetov
 - Risanje predmetov, ki jih občutim (skrivnostna vreča)
 - Senčenje (kovinski liki)
 - Ustvarjanje oblik s kovinskimi liki
 - Risanje živali s pomočjo vzorcev
- Slikanje
 - Mešanje barv z barvili za hrano
 - Mešanje barv s pomočjo plastelina in umetnih mas
 - Mešanje osnovnih barv s prepogibanjem papirja
 - Mešanje komplementarnih barv s prepogibanjem papirja
 - Uporaba čopiča (ena barva, več različnih čopičev)
 - Preizkušanje črt (ena barva, en čopič, različne črte)
 - Slikanje s toplimi barvami, slikanje s hladnimi barvami
 - Nianse sive barve (mešanje črne in bele barve), nianse rdeče...
- Kolaž
 - Kolaž s klobičnim papirjem
 - Kolar iz osnovnih barv
 - Tematski kolaž (Matisse)
- Tiskanje
 - Tiskanje s pritiskom
 - Prstni odtisi (pajek...)

- Tiskanje z roko (odtis roke)
- Tiskanje z jabolkom /čebulo, krompirjem
- Tiskanje z odtisi umetnih mas (list...)
- Tiskanje z vlečenjem
 - Monotipija
 - Odtis barvnih mehurčkov
- Skulpture
 - Delo s plastelinom, modelirnimi masami, glino
 - Skulptura s pomočjo zobotrebcev in kroglic (marshmallow)
 - Origami
- Vezenje, prepletanje
 - Paranje žaklovine
 - S paranjem in prepletanjem izdelovanje vzorca na žakovini
 - Vezenje s pomočjo okvirja
 - Vezenje s pomočjo papirnatega krožnika
 - Vezenje po mehiško: »božje oko«

4.6.2. Glasbena umetnost

V vzgojnem pristopu montessori uporabljamo glasbo na različne načine. Pomembno je, da poiščemo čim več priložnosti, da poslušamo glasbo ali da izvajamo glasbo. Možnosti za uporabo glasbe so:

- na področju glasbe: otroci individualno ali posamično izbirajo materiale čez dan
- čas črte: otroci plešejo in se gibljejo v ritmu ob izbrani glasbi, izvajajo skupne glasbene igre ali banse
- glasba v ozadju: ko otroci stopijo v sobo, v ozadju slišijo primerno glasbo. Glasbo imamo lahko v ozadju tudi čez dan, a ne priporočamo zmeraj,
- kotiček za poslušanje: otrok si sam izbere zgoščenko in jo posluša

Stopnje učenja glasbe:

Prva stopnja učenja in spoštovanja glasbe je učenje gibanja v ritmu po pesmi. Dejavnosti na črti naj bodo pripravljene tako, da bodo otrokom omogočale gibanje po ritmu.

Druga stopnja je učenja izvajanja glasbe. Otroci se lahko naučijo izvajanja glasbe s pomočjo različnih pripomočkov in tehnik. V metodi montessori pa so za otroke posebej pripravljeni zvonci.

Tretja stopnja: tu se otrok nauči not in branja glasbe.

Četrta stopnja: otrok sam začne skladati glasbo.

Prvi dve stopnji lahko dosežemo z otroki v starosti od 3 – 6 let – ne glede na to, kolikšno poznavanje glasbe ima vzgojiteljica. Naslednji dve stopnji stopita v ospredje v sledečem starostnem obdobju.

Za otroke lahko pripravimo različne zvrsti glasbe: otroška, klasična, jazz, instrumentalna, vokalna, ljudska, narodna, glasba in drugih kontinentov in dežel. Vzgojiteljica naj izbere glasbo, ki bo sposobna ustvariti in vzdrževati primerno vzdušje.

Glasbo uporabljamo načeloma vsak dan na črti. Človeški glas je zvok, ki bo otroke pritegnil k dejavnosti na črti. Zato mora imeti vzgojiteljica pripravljene pesmi, banse, glasbene igre, ki jih bo lahko uporabljala vsakodnevno.

Nekaj predlogov glasbenega področja montessori:

- Ustvarjalno gibanje

- Rime
- Ritmično pripovedovanje zgodb
- Potujoče gibanje
- Ponavljanje ritma
- petje:
 - petje otroških ljudskih in umetnih pesmi v obsegu svojega glasu
 - petje z lastno instrumentalno spremljavo
 - Petje z odmevom
 - Igre s petjem
 - Pesmi z imeni
- Poslušanje glasbe
- Mali instrumenti
 - Ustvarjanje
 - Reproduciranje
 - Spremljanje petega in govorjenega besedila
- glasbene didaktične igre
 - primerjanje in razlikovanje zvokov po jakosti, višini, dolžini, hitrosti...
 - ugibanje
- glasbeni zvonci
 - prenašanje in vzdrževanje zvoncev
 - tonsko prirejanje
 - Igre
 - Oddaljeno iskanje
 - Oddaljeno iskanje z vmesnim sprehodom
 - Oddaljeno iskanje z vmesnim sprehodom in pogovorom
 - Oddaljeno iskanje z zakrivanjem iskanega tona
- lestvica navzgor, lestvica navzdol
- Visok ton/ nizek ton
- višji/nížji ton
- Najvišji ton/ najnižji ton
- postavljanje durove lestvice
 - razširitev
 - Tonsko prirejanje samo prvega tona durove tonske lestvice
 - Postavljanje durove tonske lestvice brez tonskega prirejanja
 - Postavljanje durove tonske lestvice s pomočjo izločanja 'najnižjega tona'
 - Igre za utrjevanje
 - iskanje sosednjega tona z zvonci razporejenimi po sobi
 - zaigraš ton, otrok zapoje naslednjega
 - igra 10 otrok
- Predstavitev 'celi ton' in 'pol ton'
- Tetrakord
- Predstavitev notnega črtovja, pomožne črte in g-ključa
- Poimenovanje tonov s pomočjo zvoncev
- Poimenovanje posameznih mest na notnem črtovju
- Uvedba pojma 'višaj', 'nižaj'
- Notni zapis višaj/nížaj
- Prepoznavanje tonov s pomočjo notnega črtovja
- uporaba glasbenih kart
- Predstavitev različnih lestvic

- Skladanje lastne skladbe
- Gibanje in izraznost
- Ritem
 - Predpriprava (ploskanje v ritmu)
 - Ritmične table
 - Predstavitev ritmičnega zapisa – not

Predpogoj za osvajanje glasbe je sposobnost poslušanja. V tem se vadimo vsak dan, posebej v igri tišine in nasploh s pozornim poslušanjem drugih in okolice.

4.7. Znanost

Delo na področju znanosti pomaga nase usmerjenemu otroku k začetnim korakom zunaj sebe: k zavedanju in cenjenju sveta, ki ga obdaja. Informacije, ki jih omogočamo otroku, pripomorejo k temu, da bolje razume svet.

Otroka usposobimo, da poimenuje svoj svet in premete v jasnem jeziku. Otroci uporabljajo svoje znanje za pisanje, komunikacijo, petje pesmi in umetnost.

Pri znanosti se otrok nauči fizične sestave in zgodovine zemlje. Otroci se naučijo zgodovine človeštva in njenih dosežkov. S pomočjo znanosti otroci spoštujejo in cenijo tudi druge kulture, ne le svoje.

Geografija je opis zemlje – začnši z znanim pa do neznanega. Raziskovanje geografije se začne s tem, da pokažemo naše mesto v vesolju. Raziskovanje tujih kultur vodi k razumevanju in strpnosti, kar prispeva k večjemu cilju: miru. Glavni namen geografije je najti svoj prostor v vesolju. Gibanje in delo v vrtcu je pripomore k osvajanju začetne geografije.

Zgodovina je opis človeštva in njegovih dosežkov v zgodovini. Raziskovanje časa vpelje otroka v idejo preteklosti in sedanjosti, in to je točka, ko lahko predstavimo idejo »zgodovina«. Študij zgodovine pokaže otroku, kako so pretekli dogodki vodili do sedanjosti. To da otroku razumevanje so spremenjenih obrazih zemlje. Čas v vrtcu je prva zgodovina.

Znanost je opis specifičnih predmetov in stvarstva na zemlji. Začnemo z »živim« in »neživim« – z uporabo konkretnih predmetov. To usposobi otroka, da spozna različne vrste živali, rastlin, mineralih in pogoje, v katerih obstajajo. Otroci in predmeti, stvari v okolju, so zanj prva biologija.

Kako se stvari premikajo (spreminjajo) je prva fizika.

4.7.1. Geografija

Na področju geografije imajo otroci na voljo naslednje materiale:

- Otroci v odnosu do prostora: motorika / jezik: lokacija, predlogi
- Risanje zemljevida okolja (soba, vrt, ulica, mesto, država)
- Kopno, zrak, voda - steklenice s konkretnim materialom
- Kopno, zrak, voda - slike z besednjakom
- Razširitve: živali, prevozna sredstva... v vodi, zraku, na kopnem

- Globus kopno, voda (Peščeni globus)
- Globus - barvni
- Svet – zemljevid (sestavljanka s kontinenti) – zaznavanje/poimenovanje/učna ura v treh stopnjah (v nadaljevanju UU3)
- Svet - kontrolni zemljevid
- Kontinenti in oceani - karte besednjaka
- Kontinenti - košare s predmeti
- Kontinenti - predstavitev s slikami
- Risanje zemljevida: okoli lesenih delov/s prosto roko/z izrezovanjem
- Razširitve: diapozitivi, glasba iz CD, znamke, kovanci, punčke,
- Evropa - zemljevid - – zaznavanje/poimenovanje/UU3
- Evropa - kontrolni zemljevid
- Evropa – karte besednjaka
- Risanje zemljevida: okoli držav/prosta roka/izrez
- Zastave evropskih držav
- Oblike kopnega in vode - posode
- Oblike kopnega in vode – karte slovar
- Oblike kopnega in vode – definicijska knjiga

4.7.2. Zoologija

Na področju zoologije imajo na voljo naslednje materiale:

- Živo – neživo – realne stvari
- Živo – neživo – predmeti
- Živo – neživo – slike
- Definicija: živo, neživo
- Rastlina / žival / mineral – realne stvari
- Rastlina / žival / mineral - predmeti
- Rastlina / žival / mineral – slike
- Definicije: rastline, živali, minerali.
- Rastlina – žival – predmeti
- Rastlina – žival – slike
- Vretenčarji – nevretenčarji – realne stvari
- Vretenčarji – nevretenčarji – predmeti
- Vretenčarji – nevretenčarji – slike
- Definicija: Vretenčarji, nevretenčarji.
- Vretenčarji (vseh pet vrst) - sestavljanke
- Vretenčarji (vseh pet vrst): tridelne karte - slovar
- Vretenčarji - definicijske knjige /sam naredi po predlogi /prostoročno
- Deli otroka - karte
- Nevretenčar – tridelne karte – slovar
- Vretenčarji in nevretenčarji- polaganje kart živalskega debla
- Razširitve – karte za analizo posebnih področij: vrste insektov, živalskih sledi...

4.7.3. Botanika

Na področju botanike imajo na voljo naslednje materiale:

- Skrb za rože (iz vsakdanjega življenja)

- Žive rastline. Raznolike vrste
- Karte ujemanja (slike)
- Deli rastline (drevo) – sestavljanke
- Deli rastline (drevo) – tridelne karte
- Deli rastline (drevo) – definicijska knjiga /otrok sam naredi
- Deli lista – sestavljanke
- Deli lista – tridelne karte
- Deli lista – definicijska knjiga
- Deli cveta – sestavljanke
- Deli cveta – tridelne karte
- Deli cveta – definicijska knjiga
- Omara za botaniko: zaznavanje
- Omara za botaniko: ujemanje oblik polna karta
- Omara za botaniko: debel rob
- Omara za botaniko: tanek rob
- UU3: za imena listov
- Otipaj obliko pravega lista
- Zapiši besedo
- Definicije
- Otrok napiše knjigo s predlogami /prostoročno
- Življenjski krog – karte (žaba, metulj, roža, fižol...)

4.7.4. Zgodovina

Na področju zgodovine imajo na voljo naslednje materiale:

- Uvod v čas
- Linearni koledar
- Dnevi v tednu
- Meseci v letu
- Standardni koledar
- Letni časi
- Moj prvi časovni trak
- Uvod v uro
- Poimenovanje časa – cela ura
- Poimenovanje časa – pol ure
- Poimenovanje časa – na pet minut natančno
- Časovni trak enega dne
- Časovni trak enega leta
- Osebni časovni trak
- Drevesno deblo naše družine

5. RAZŠIRITVENE DEJAVNOSTI

Razširitvene dejavnosti so tiste, ki jih ob rednem programu, ki ga izvajajo vzgojiteljice vrtca montessori, ponujamo otrokom za poglobitev posameznih področij – in takrat povabimo k sodelovanju zunanje sodelavce – strokovnjake iz teh področij. Vrtec glede na interese otrok in njihovih staršev izbere, katere dejavnosti bo ponudil:

5.1. TUJI JEZIK

Otroci se imajo možnost srečati s tujim jezikom (ali različnimi tujimi jeziki), za katerega se vrtec odloči: angleščina, nemščina, španščina, francoščina ali kateri drugi svetovni jezik so mogoče izbire. V vrtcu imajo otroci možnost srečati se s tujim jezikom, za katerega se z angleščino.

Način poučevanja je v svetu različen, zato se glede na pogoje v vrtcu lahko odločimo za delo v majhnih skupinah enkrat ali večkrat tedensko, učenje v večjih skupini ali za integrirano poučevanje tujega jezika oz. za jezikovno kopel.

Namen uvajanja tujega jezika je pridobivanje poslušanja za tuji jezik in za izgovarjavo tistih glasov, ki jih v materinščini ni ter bogatenje besednega zaklada v tujem jeziku.

5.2. GIBANJE, ŠPORT, PLES, BALET

Ob rednem gibanju, ki poteka vsakodnevno v sobi in na prostem ter v telovadnici z vzgojiteljicami, lahko vrtec ponudi poglobljeno razvijanje določenega vidika otrokovega gibanja.

5.3. GLASBENA DEJAVNOST

Ob redni glasbeni dejavnosti se lahko vrtec odloči, da jo dodatno podpre z pristopom, ki ga lahko vključi v svoj način dela. Primerne oblike so: metoda Edgar Willems, Suzuki, Orf, ...

5.4. ATRIJ

V skladu z temeljnimi vrednotami vrtca, se ta lahko odloči za ponudbo atrija. Otroci se lahko vključijo v ta del programa, kjer poteka Kateheza Dobrega pastirja – uvajanje v življenje po veri po metodi montessori. Vodi ga oseba, ki ima opravljeno dodatno izobraževanje za delo v atriju.

6. ZAKLJUČEK

Montessori vzgojni pristop je najprej način življenja, ki zahteva korenito spremembo razmišljanja in delovanja odraslega. Odrasel ni tisti, ki dela namesto otroka, ampak spodbuja otroka, da sam razvija svoje potenciale. Potencial otrok je neizmeren. Odrasli moramo imeti zaupanje v otroka, saj ima v sebi »notranjega učitelja«, ki vodi otroka k razvoju teh potencialov. Mi odrasli, kot zunanji opazovalci, pa pripravljamo okolje tako, da spodbuja te otrokove naravne silnice.

Otrok pa seveda ni cilj samemu sebi. Ne moremo živeti sami, zato Montessori vzgojni pristop z življenjem v vrtcu, otrokom omogoča tudi učni prostor socialnih odnosov. Cilj Montessori vzgojnega pristopa se ne konča s posameznikom.²⁸

OTROKOV NOTRANJI SVET

Poznavanje otrokovega notranjega sveta nam pomaga – ne samo k razumevanju,
ampak tudi k primernemu delovanju.
Če otrok čuti, da so njegove potrebe zadovoljene, da je njegov notranji svet poln in bogat,
potem se bo pogumno odločal za nove izzive
(če zadovoljimo potrebe te stopnje, bo naslednja bolj lahka in uspešna).

SAMOSTOJNOST

Če otroku že od majhnega omogočamo samostojnost
(ne prezremo prvih znakov, ko bi rad pomagal nositi posodo iz pomivalnega stroja...),
potem se bo rad odločal za nove izzive in sprejemal nove odgovornosti
(ko sprejmemo več odgovornosti, postanemo bolj odgovorni:
to velja na primer tudi za odrasle: ko smo postavljeni v vlogo mame, vodje projekta...).
To vodi v

ZAUPANJE

Če ima otrok možnost izbiranja, samostojnega dela, potem počasi pridobiva zaupanje vase,
z večjim samozaupanjem pa se izboljšuje tudi otrokova pozitivna samopodoba.

PRISPEVEK

Kdor ima pozitivno samopodobo - zaupa vase,
ta je pripravljen dati svoj pozitiven prispevek svetu
(lahko postavi vazo na mizo, postreže s sokom...), je prijazen do drugih,
prispeva k temu, da je svet okoli njega bolj srečen kraj bivanja,
kar vodi v

MIR

Vsak pozitiven doprinos prispeva k miru.
V življenju vsakega posameznika lahko vidimo prispevek svetu:
ali pozitivnega, ali negativnega. Nevtralnega ni.
Če nisi dal nič od sebe, potem je to negativen prispevek, saj si od življenja le jemal.
Bolj uspešno kot je otrok prehodil prejšnje stopnje,
večja je gotovost, da bo svetu dal svoj pozitiven prispevek.

²⁸ Kordeš, D. M. (2001): Zapiski iz predavanj za Montessori učitelja, predavanja Susan Tracy, Chicago.

8. LITERATURA

- Crain, W. (2000). Theories of development. New Jersey: Prentice-Hall.
- Cavaletti, S.(1997). The religious potential of the child. New York: Paulist Press.
- Futrell, K.H. (1998). The normalized child. North American Teacher's Association
- Hainstock, E.G.(1997). Teaching Montessori at home. New York: Plum book.
- Kahn, D. (1999). The whole – school montessori handbook for teachers and administrators. Cleveland, Ohio: NAMTA.
- Klaus, M.H. (1999): Your amazing newborn. Cambridge: Perseus books.
- Kordeš M., (2004). Angelin vrtec. Program vrtea montessori.
- Kordeš D., M. (2007). Pedagogika montessori. Sodobna pedagogika, št. 4.
- Lillard, A., Else-Quest, N. (2006). Evaluating montessori education. Science, vol 313, issue 5795, str. 1893 – 1894.
- Lillard, A.S. (2005). Montessori, The science behind the genius. New York: Oxford University Press.
- Lillard, P.P. (1998). Montessori – a modern approach. New York: Schocken books.
- Montanaro, S.Q. (1991). Understanding the human being. USA: Nienhuis Montessori.
- Montessori, M. (2009). Skrivnost otroštva. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Montessori, M. (2008). Srkajoči um. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Montessori, M. (2004). From childhood to adolescence. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2004). To Educate the Human Potential, Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2004). To Educate the Human Potential. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2000). Education and Peace. Oxford, Clio Press.
- Montessori, M. (2000). The discovery of the childhood. New York: Ballantine books.
- Montessori, M. (2000). The secret of the childhood. New York: Ballantine books.
- Montessori, M. (1999). The child in the family. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (1998). What should you know about your child. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M (1991). Education for a new world. Madras: Kalakshetra publications.
- Montessori, M. (1988). The advanced montessori method: volume one. Madras: Kalakshetra publications.
- Montessori, M. (1988). The Montessori method. New York: Schocken books.

- Montessori - Schule Passau (2008). Pädagogisches konzept. <http://www.montessori-passau.de>
- Montessori Vereinigung (1992). Montessori material, Teil 1. Netherlande: Nienhuis Montessori International.
- Pignatari, M. (1996). Montessori pedagogika. Ljubljana: Glotta Nova.
- Pšunder, M. (1995). Aktualnost pedagogike Montessori. Sodobna pedagogika. št. 9-10, letnik 46 (112).
- Standing, E.M. (1998). Her life and work. New York. Plum book.
- SPLETNE STRANI na področju vzgojnega pristopa montessori v Evropi in v svetu:
 - AMI (Association montessori international): www.montessori-ami.org
 - Montessori Europe: <https://www.montessori-europe.com>
 - AMS (American montessori society): www.amshq.org
- SPLETNE STRANI ustanov na področju vzgojnega pristopa montessori v Sloveniji:
 - <http://www.zdruzenje-montessori.si/> - Združenje montessori Slovenije,
 - <http://www.montessori-institut.si/> - Montessori inštitut, zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok v Ljubljani,
 - <http://ursulinski-zavod.si/> - Angelin vrtec Ljubljana,
 - <http://vrtec.slomskov-zavod.si/> - Hiša otrok -- montessori vrtec v Mariboru,
 - <http://rahela.si/> - Rahelin vrtec Hiša otrok Montessori v Preski pri Medvodah
 - <http://www.montessori.si> – Hiša otrok ABC v Ljubljani
 - <http://www.vrtec-maliprinc.si> – Hiša otrok Mali princ v Domžalah
 - <http://www.svetotrok.si> – uradni zastopnik prodaje materialov montessori Nienhuis
 - <http://www.preprostmontessori.si> - Vzgojno-izobraževalni zavod montessori, Gorenjska hiša otrok; Terapija montessori; izdelava in prodaja materialov montessori.

Program vrtca montessori sem pripravila:
mag. Melita Kordeš Demšar

9. PRILOGE

9.1. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA

PRESIPAVANJE TRDNIH SNOVI

Opis materiala: pladenj, dva vrča enake velikosti, riž ali drugo podobno zrnje, semenje.

Namen:

Neposreden namen: učenje koordinacije (razvoj mišic, povezanih z gibi), koncentracije, samostojnosti, občutka za red.

Posreden namen: naučiti se spretnega in ličnega rokovanja s posodo, priprava na prelivanje tekočin, priprava na pisanje, učenje besednjaka (izbiraj različna semena za presipavanje,, pogovor o načinu pridelave semen, o geografiji: izvor semen, dežele sveta, pedologija...).

Mikavna točka: ko semena drsijo iz vrča v vrč, ko zadnje seme pade iz vrča v drugi vrč.

Preverba napake: otrok pogleda ali je kaj semen raztresel po mizi ali tleh; cel ali razbit vrč

Starost: 2 do 4 leta

Predstavitev:

1. Z otrokom pojdita po pladenj.
2. Prenesi ga na mizo z dvema rokama.
3. Sedi. Poglej v prazen in poln vrč.
4. Izpostavi predmete, ki so na mizi in jih poimenuj. (vrč, ročaj, seme/riž/leča, pladenj, dulec ali nos vrča)
5. Primi poln vrč na levi strani z obema rokama.
6. Dvigni ga in počasi ga premakni nad desni vrč, nagni ga in počasi izprazni v prazen vrč na desni. Pri tem glej material, ki ga presipavaš.
7. Postavi prazen vrč na levo stran. Poglej ali si kaj materiala raztresel. Poberi raztresen material.
8. Ponovi proces presipavanja.
9. Ponudi otroku.
10. Ko konča, pospravita pladenj.

Razširitev:

- presipavanje soli v solenko
- Priprava hrane

9.2. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE ZAZNAVANJA

ZABOJ Z BARVAMI ŠT. 2

MATERIAL	Zaboj, ki vsebuje 22 barvnih ploščic: dve rdeči, dve modri, dve rumeni, dve oranžni, dve zeleni, dve vijolični, dve beli, dve črni, dve roza, dve sivi, dve rjavi.
NEPOSREDEN NAMEN	Vizualno razločevanje barv.
POSREDEN NAMEN	Priprava na umetnost.
MIKAVNA TOČKA	Trenutek, ko so ploščice razporejene v pare.
PREVERBA NAPAKE	Vizualna disharmonija.
STAROST	3 leta.
JEZIK	Imena barv: rdeča, modra, rumena, oranžna, zelena, vijolična, bela, črna, roza, siva, rjava.
PREDSTAVITEV	1. "To je barvni zaboj številka 2." 2. Zaboj postavi na preprogo (ki je postavljena pokončno) z obema rokama ali na mizo. 3. Vsako ploščico posebej vzameš iz zaboja in jo položiš na podlago (pomešano po barvah). 4. Med vsakim premikom postaviš roke ob telesu. 5. Ko imaš vse razporejene, zapreš zaboj in rečeš: "Katero barvo poznaš?" 6. Ploščico te barve vzameš v desno roko in iščeš pripadajoči par. 7. Ko najdeš ploščico, jo vzameš v levo roko in ju skupaj položiš na levi rob preproge in poimenuješ. 8. "Katero barvo še poznaš", poiščeš par in ponoviš postopek kot pri prvem paru. 9. Naslednji dve položiš pod prvi, pod drugi par pa tretji... dokler otrok pozna barve. Barvne ploščice, katerih barv otrok ne pozna, zložiš nazaj v zaboj. 10. Potem vzameš eno barvo, ki je ne pozna in eno, ki jo pozna ter narediš učno uro v treh stopnjah. 11. Ko zaključiš, barve spet pomešaš in rečeš: "No, sedaj si ti na vrsti!" 12. Pusti, da otrok sam začne in se umakni. Od daleč opazuj otroka, med tem ko delaš kaj drugega.
RAZŠIRITEV	Igra: razdeliš barvne ploščice, rečeš: "Rdeča naj si podata roke!"... Imaš dve preprogi, barvne pare razdeliš na ti dve preprogi. Potem rečeš otroku: "Lahko prineseš barvo z druge preproge, ki se ujema s tole?"...

9.3. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE JEZIKA

PREDSTAVITEV ZAČETNIH GLASOV S SLIKAMI

Materiali: slike različnih predmetov, pladenj, premična abeceda.

Namen: pomagati otroku

1. raziskovati in analizirati znani jezik in ga reproducirati z grafičnimi simboli
2. prepoznavati, da imajo glasovi pomen
3. pri pripravi na branje.

Mikavna točka: ko otrok prepozna črko, ki predstavlja prvi glas predmeta na sliki

Preverba napake: izgovorjava besede in izgovorjava črke

Jezik: otrok pridobi besednjak uporabljenih predmetov na slikah, prepozna glasove črk.

Starost: 3 in več

Predstavitev:

1. Prinesi slike na mizo ali preprogo.
2. Postavljalj karte na preprogo: polagaj od levega zgornjega kota preproge navzdol in jih poimenuj.
3. Vzameš pladenj.
4. Naj položiš sliko in poimenuješ predmet na njej ("banana").
5. Greš do premične abecede. Izgovoriš glas ("b").
6. Črko položiš na pladenj, odideš k preprogi.
7. Položiš naslikani predmet, ga poimenuješ ("banana.").
8. Položiš črko, jo izgovoriš ("b").
9. Vzameš naslednji predmet na sliki in ponoviš korake od 4 do 8.
10. Nadaljuj z vsemi slikami.
11. Pospravljaj: posamično zlažaj črke na pladenj: eno na drugo: bodi zelo natančen in dosleden pri tem.
12. Črke odneseš k premični abecedi. Očitno poiščeš pravo mesto. Odložiš.
13. Vrne se k preprogi. Pospravi slike: posamično jih polagaj nazaj na pladenj ali jih polagaj v levo roko in skupaj pospravi v ovojnico.
14. Odnese na polico.

Opomba: - na polici imej hkrati le 2 do 5 ovojnic s slikami
- Občasno zamenjaj slike v ovojnicah.

9.4. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE MATEMATIKE

ZABOJ S PALČKAMI

MATERIAL	45 lesenih palčk (v košari), 2 zaboja s petimi razdelki. V vsakem razdelku je napisana številka začenši z 0.
NEPOSREDEN NAMEN	Spoznavanje »0«, povezovanje kvantitete s številkami
POSREDEN NAMEN	Spoznavanje kvantitete do 9, utrjevanje ustnega štetja do 9, povezovanje konkretnega (palčk) z abstraktnim (številke), priprava na linearno štetje
MIKAVNA TOČKA	Trenutek, ko so vse palčke v razdelkih zaboja.
PREVERBA NAPAKE	Palčk je zmanjkalo ali pa jih je preveč.
STAROST	3 leta.
JEZIK	Imena števil, besede: največ, najmanj, nič
PREDSTAVITEV	1. Tu piše: "1" in prebereš številko (ti ali otrok). 2. Otrok položi palčko vzgojitelju v roke (eno po eno) in šteje. 3. Vzgojitelj ponovno šteje palčke, ko jih daje otroku nazaj v roke. 4. Otrok položi palčke v razdelek zaboja. 5. Tako nadaljujemo za vse številke ali po presoji prej pustimo otroka, da nadaljuje sam.
OPOMBA	1. Če otrok vpraša, zakaj nimamo v prvem razdelku nobene palčke, rečemo: »Nič je prazen prostor, ne dobi nič.« 2. Imej nekaj palčk v rezervi (kupi jih več), ker se bodo v začetku izgubile. 3. Če otrok še ne more narediti vseh števil do 9 ne razdeli palčk le do 5, ampak počakaj, da bo znal šteti do 9.

Montessori inštitut
Zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok

Montessori inštitut, zavod
Sojerjeva 9
1000 Ljubljana

STROKOVNI SVET RS ZA SPLOŠNO IZOBRAŽEVANJE
MASARYKOVA 16
1000 LJUBLJANA

Datum: 21.1.2014

ZADEVA: čistopis »Program vrtca montessori«

Spoštovani,

Pošiljam vam čistopis Programa vrtca montessori, ki mu je bila javna veljavnost podeljena na 161. seji Strokovnega sveta RS, dne 19. 12. 2013.

S spoštovanjem,

mag. Melita Kordeš Demšar
direktorica Montessori inštituta

Montessori inštitut
Zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok
Sojerjeva 9, 1000 Ljubljana, Slovenija

Priloga (poslana v elektronski 'pdf' obliki): Program vrtca montessori

